БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

ҚИЗИЛ ЎЗБЕКИСТОН

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТ(большевик)ЛАР ПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ, ШАҲАРКОМИТЕТЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

№ 1?0 (6617)

22 СЕНТЯБРЬ 1946 йил ЯКШАНБА

БАҲОСИ 20 ТИЙИН

БУГУНГИ СОНДА:

«Звезда» ва «Ленинград» журналлари ҳақида ўрток Ждановнинг Ленинград шаҳар партия активи ва Ленинград ёзувчиларининг йиғилишларида қилган доклади (1, 2 ва 3-нчи бетлар).

Париж Сулҳ Конференциясида (4-нчи бет).

Тошкент шаҳар советининг XVIII сессияси (1-нчи бет).

Пахтанинг бир грамми ҳам нобуд қилинмасин (3-нчи бет).

Р. Тилакзода. — Узун районида пахта терими ёмон аҳволда (3-нчи бет).

«Меҳнат роҳат» колхози пахта тайёрлаш планини бажарди (3-нчи бет).

Ўрток Ботирова 300 килограммдан пахта тераётир (3-нчи бет).

Матбуот конференциясида Уоллес баёноти (4-нчи бет).

Уоллес баёноти (4-нчи бет).

Уоллеснинг истеъфо бериш ҳақидаги аризаси (4-нчи бет).

Англия эскадраси Шимолий денгизда маневр ўтказади (4-нчи бет).

Ироққа Англиянинг янги қўшинлари келди (4-нчи бет).

Ўзбекистон ССР Олий судида (4-нчи бет).

Қишлоқ хўжалик артелининг сталинча Устави—колхоз ҳаётининг бузилмас қонуни

Қишлоқ хўжалик соҳасида бешйиллик план вазифаларини муваффақиятли бажариш учун колхозларни ташкилий-хўжалик жиҳатидан янада мустаҳкамлаш ва колхозларга большевистик раҳбарликни янада кучайтириш ғоят катта аҳамиятга эгадир.

Ўрток Сталин колхоз қурилишининг дастлабки тажрибаларини умумлаштириб, партияга ва колхозчи деҳқонларга қишлоқ хўжалик артелининг намунали уставини тайёрлаб берди, бу уставда колхоз ҳаётининг асосий негизлари аниқ ва равшан белгиланди. Программа бўлиб қолган ана шу энг муҳим ҳужжатда Сталиннинг колхозларни уюштириш ва бошқариш соҳасидаги доно сиёсати ифода қилинган. Ударник колхозчиларнинг иккинчи қурултойи қишлоқ хўжалик артели уставини таҳрир этиш учун тузган комиссияда ўрток Сталин бундай деган эди: «Биз сизлар блан қонунлар ёзамиз. Устав — қишлоқда янги жамият қурилишининг олий қонуни, асосий қонунидир». Колхозларга большевикча раҳбарлик қилиш—колхоз ҳаётининг ана шу асосий, олий қонунидаги моддаларни доим амалга оширишдан иборатдир.

Қишлоқ хўжалик артелининг сталинча устави колхозларни тараққий этдиришда етакчи куч бўлди. Колхозлар тинч даврда қишлоқ хўжалигининг ҳамма тармоқларини ҳамиша ривожлантириш ва колхозчи деҳқонларнинг бадавлат ҳаёт кечиришини таъмин этди. Колхозчилар Ватан урушининг оғир йилларида ҳаддан ташқари оғир қийинчиликларни енгдилар ва аҳолини ҳамда Қизил Армияни озиқ-овқат блан, саноатни эса хомашё блан муттасил таъминлаб турдилар.

Бугун ССР Иттифоқи Министрлари Совети ва ВКП(б) Марказий Комитетининг «Колхозларда қишлоқ хўжалик артелининг уставини бузишга барҳам бериш чоралари тўғрисида»ги қарори эълон қилинди. Бу қарор сиёсий жиҳатдан ғоят катта аҳамиятга эгадир.

Қишлоқ хўжалик артели уставини бузиш—меҳнат кунларини нотўғри сарфлаш, колхозларнинг жамоат ерларини талон-тарож қилиш, колхоз мулкини талаш, район ва бошқа партия-совет ташкилотлари ходимларининг суиистеъмол қилиши, қишлоқ хўжалик артели ишларини идора қилишда демократик асосларни бузиш каби ҳолларда кўринмоқда.

Янги бешйилликда колхоздаги меҳнат кунини мустаҳкамлаш вазифаси қўйилди. Колхозларда ишлабчиқаришни уюштириш ва даромадларни тақсимлашда меҳнат кунининг роли ва аҳамиятини ошириш зарур. Меҳнат кунига яна мўл даромад берилиши лозим.

Шу сабабдан меҳнат кунларини нотўғри сарфлаш, айниқса идора ва хизмат кўрсатувчи аппаратда ҳаддан ташқари штатлар бўлишига барҳам бериш ҳамда маъмурий-идора харажатларига беҳиҳоя кўп меҳнат кунлари ва маблағларнинг сарф қилинишини тугатиш учун қатъий кураш олиб бориш биринчи даражадаги аҳамиятга эгадир. Масалан, Куйбишев областида ўтган йили айа шундай ишларга бир йилда ишланган жамъи меҳнат кунининг 14,6 проценти, шу областьнинг Сосново-Солонецк районида эса 20 проценти сарф қилинган.

Меҳнат кунларининг талон-тарож қилиниши натижасида меҳнатнинг сон ва сифатига қараб ҳақ тўлашдаги социалистик принцип бузилади, меҳнат куни юзасидан бериладиган натура ва пул ҳақи камаяди ва шундай қилиб, колхозчиларнинг меҳнат унумини оширишдан шахсан моддий манфаатдор бўлишига халақит берилади.

Министрлар Совети ва ВКП(б) Марказий Комитети колхозларда меҳнат кунларини талон-тарож қилиш ва колхоз даромадларини нотўғри тақсимлашга хотима беришни қатъий суратда талаб қилдилар.

Сталин Конституциясига мувофиқ колхозларга абадий фойдаланиш учун топширилган жамоат ерлари колхоз тузуми куч ва қудратининг асосий манбаидир. Партия колхоз қурилиши бошлангандан буён ўрток Сталин кўрсатмалари асосида колхозларнинг жамоат ерларини сергаклик ва ҳушёрлик блан муҳофаза қилмоқда. Партия ва ҳукуматнинг «Колхозларнинг жамоат ерларини талон-тарож қилишлардан сақлаш чоралари ҳақида» деб чиқарган машҳур қарорида (1939 йил) қишлоқ хўжалик артели уставининг бузилиши партияга ва давлатга қарши практика деб баҳоланди.

Кўпгина совет-партия ва ер органлари ана шу жуда муҳим қарорни унутиб қўйдилар. Колхозларнинг жамоат ерларини талон-тарож қилиш каби ҳоллар яна оммавий тус олди.

Яна шу Куйбишев областида ўтказилган текшириш натижасида (текшириш ўтказилмаган колхозлар ҳам кўп эди) 1945 йилда жамоат ерларини ўзбошимчалик блан тортиб олиш ва томорқа участкаларини нормада кўрсатилганидан ошириб юбориш каби ҳоллар 7.607 жойда аниқланган бўлса, 1946 йилнинг биринчи ярмида 11.760 жойда аниқланди.

Колхозларнинг жамоат ерлари кўпинча маҳаллий совет ва ер органларининг ташаббуси блан талон-тарож қилинади. Улар колхоз ерларида ҳарқандай ёрдамчи хўжаликлар ва ишчи ҳамда хизматчиларнинг якка полизларини ташкил қилиш баҳонаси блан турли ташкилот ва шахсларга колхозларнинг жамоат ерларини ажратиб беришга йўл қўядилар, баъзан эса бу ерларнинг ўзбошимчалик блан тортиб олинишига имкон берадилар.

Колхозга ва давлатга қарши бўлган ана шундай практика колхозларнинг ер фондларини камайтиради, уларнинг жамоат хўжалигига путур етказади ва айрим юлғич унсурларнинг колхоз жамоат ерларини тортиб олишларига йўл очиб беради.

ССР Иттифоқи Министрлари Совети ва ВКП(б) Марказий Комитети иттифоқчи республикалардаги партия-совет ташкилотлари раҳбарларига, шунингдек ўлка ва область ташкилотларининг раҳбарларига колхоз ерларидан фойдаланишда тартиб жорий қилиш, айрим колхозчиларнинг, шунингдек ташкилотларнинг ёрдамчи хўжаликлар ташкил этиш учун қонунга хилоф равишда олган ерларини тортиб олиш ва бу ерларни колхозларга қайтариш мажбуриятини юклайди.

Совет Иттифоқи худ'ёда меҳнаткаш деҳқонларнинг манфаатларини қаттиқ қўриқлаётган ва ҳимоя қилаётган бирданбир давлатдир. Ҳукумат 1932 йил 7 августда жамоат социалистик мулкни сақлаш ва мустаҳкамлаш тўғрисида чиқарган қонунида жамоат мулкини муқаддас ва дахлсиз мулк деб эълон қилди. Сталинча янги бешйилликда давлат ва колхоз — кооператив мулкини қаттиқ муҳофаза қилиш асосидагина колхозларнинг жамоат бойликларини мустаҳкамлаш ва кўпайтириш мумкин.

Баъзи фактларга қараганда, партия ва ер органларининг ходимлари колхозларнинг манфаатларини муҳофаза қилиш, колхоз тузумининг негизи бўлмиш жамоат мулкини ҳушёрлик блан қаттиқ қўриқлаш ўрнига, уларнинг ўзлари колхоз мулкларига бемалол қўл чўзадилар. Бундай суиистеъмол колхоз фаровонлигининг негизига путур етказади, колхоз кадрларини бузади. Шундай суиистеъмолчилар қонунга мувофиқ қаттиқ жазоланишлари керак.

Масалан, Ярославль областида турли шахс ва ташкилотлар колхозлардан 24 миллион сўм қарздор бўлиб қолганлар. Шу блан бирга, колхозлар бўлинмас фондга 30 миллион сўмдан ортиқ пул топширмаганлар. Шу областьнинг Гаврилов-Ямск районидаги «Новый путь» колхозининг 1946 йил 1 июльгача 155 минг сўм дебиторлик қарзи бўлган. Бу қарзлар асосан колхоз маҳсулотларини турли шахс ва ташкилотларга жуда арзон ва қарзга бериш орқасида пайдо бўлган.

Қишлоқ хўжалик артели уставини бузиш — артель ишларини идора қилишда олий орган бўлмиш колхозчиларнинг умумий йиғилишларини менсимаслик ва ҳатто уларни эътиборга олмаслик каби ҳолларда ҳам кўринади. Шундай ярамас ҳоллар ҳам бўладики, колхоз раисларини колхозчилар умумий йиғилишининг руҳсатисиз тайинлайдилар ва ишдан бўшатадилар. Умумий йиғилишнинг ихтиёрисиз юқоридан, район ташкилотлари томонидан тайинланган колхоз раислари колхозчилар олдида ўзларини жавобгар деб ҳис қилмайдилар, оммадан ажралиб қоладилар ва одатда ишни барбод берадилар.

Кўп фактларга қараганда, район партия, совет ва ер органлари колхозларнинг мол-мулкига қонунга тамомила хилоф равишда хўжайинлик қиладилар ва шундай ишлари учун жазосиз қоладилар, улар маъмуриятчилик қилиб, отларни ёки маҳсулдор молларни турли ташкилотларга сотишни буюрадилар, от-уловни сафарбар қилиш тўғрисида ўз фармонларини чиқарадилар, ҳукумат қонунларида кўрсатилмаган турли ишларни бажариш учун ўз нарядларини берадилар.

Колхозчилар ўзларининг артель жамоат хўжаликларининг тўла ҳуқуқли хўжайинларидир. Большевикча раҳбарлик қилиш вазифаси — артель ишларини идора қилишдаги демократик асосларга суяниб, колхозчиларнинг фаолиятига таяниб, колхозларни меҳнат унумини янада ошириш, бадавлат ва маданий турмуш қуриш йўлида олға қараб бошлаб боришдан иборат.

Партия ва ҳукумат колхоз қурилишида партия сиёсатини бузишларни қаттиқ қоралаб, бундай бузишлар колхозларнинг ишига ғоят зарарли ва мамлакатимиздаги бутун социалистик қурилишга жуда хавфли деб қарайдилар. Қишлоқ хўжалик артели уставини бузишлар колхозга ва давлатга қарши ҳаракатдир. Қарорда бундай дейилади: «...Колхозларнинг мол-мулкини, жамоат ерларини, маблағларини талон-тарож қилиш ва қонунга хилоф равишда тасарруф этишда айбдор бўлган совет, партия ва ер органларининг ходимлари ҳамда колхоз раислари вазифаларидан олинадилар ва қонунни бузучилар ҳамда колхоз тузумининг душманлари сифатида судга бериладилар».

Ленинизмга зарарли ва ёт бўлиб, партия ва ҳукуматнинг сиёсатини бузиш ва қишлоқ хўжалик артели уставини бузишдан иборат практикага узил-кесил ва қатъий хотима бериш лозим.

СССР ҳукумати ҳузуридаги Колхоз ишлари кенгаши бу соҳада катта роль ўйнайди. Бу кенгаш қишлоқ хўжалик артели уставига риоя қилинишини қаттиқ текшириб туради, колхозларда уставни бузиш йўлидаги урунишларга йўл қўймайди, шунингдек колхоз қурилишига доир масалаларни ҳал этади.

Барча колхозчи деҳқонлар СССР Министрлари Совети ва ВКП(б) Марказий Комитетининг бугун эълон қилинган қарорини зўр қониқиш блан маъқуллайдилар. Колхоз қишлоғининг меҳнаткашлари бу қарорни, большевиклар партияси ва совет давлатининг колхоз тузумини янада мустаҳкамлаш ва яшнатиш тўғрисидаги янги ғамхўрлиги деб биладилар.

(«ПРАВДА»нинг 20 сентябрьдаги бошмақоласи).

Тошкент шаҳар Советининг XVIII сессияси

Яқинда Тошкент шаҳар Советининг мажлислар залида меҳнаткашлар депутатлари Қизил байроқ орденли Тошкент шаҳар Советининг XVIII сессияси бўлиб ўтди.

Сессияда Тошкент шаҳрининг 1946 йилги бюджети тўғрисида ва 1945 йилги бюджетнинг ижроси ҳақида шаҳар молия бўлимининг мудири ўрток Даниелов доклад қилди.

— Совет халқи — деди ўрток Даниелов, — Сталинча тўртинчи бешйиллик планни амалга ошираётган ҳозирги пайтда, республикамиз пойтахти Тошкентда ҳам бешйиллик планни бажариш юзасидан қизғин иш олиб борилмоқда. Тошкент шаҳрининг 1946 йилги бюджети Сталинча янги бешйилликнинг биринчи йилида шаҳарда хўжалик ва маданий қурилишларни ривожлантириб юборишни кўзда тутади.

Докладчи 1945 йил бюджетнинг ижроси ҳақида тўхталиб ўтади. Шаҳарнинг 1945 йилги бюджетида — деди у, — даромадлар харажатларга кўра, 3702 минг сўм ортиқ бўлди. Шунга қарамай бюджетнинг даромад қисми планлагига нисбатан бажарилмади. Бунга коммунал корхоналарнинг қониқарсиз ишлаганлари сабаб бўлди.

Коммунал корхоналарнинг кўзга кўринарли тармоғи ҳисобланган Тошкент трамвайи ёмон ишлагани туфайли, 1945 йил бюджетига 16 миллион сўмдан кўпроқ пул кам берди.

Сессия тасдиқига тақдим этилган — 1946 йилги бюджет ўтган йилги бюджетнинг даромад қисмидан 23,5 процент ва харажатлар қисмига кўра 29,3 процент ортиқдир. Кўриниб турибдики, шаҳар бюджети йил сайин ортиб бормоқда. Бу ҳол бизга шаҳар ободончилиги учун кўплаб маблағ сарфлаш ва социал-маданий муассасаларнинг тармоқларини кенгайтиришга тўла имконият беради.

1946 йилнинг ярмидан кўпи ўтиб қолди. Аммо, юқоридаги корхона ва муассасалар ўз ишлабчиқариш планларини кўнгилдагидек бажармаётирлар. Бу корхоналарда молия интизоми ҳамон бузилаётир. Бюджетнинг даромад қисмига белгилангандан кам маблағ топширилмоқда. Бу соҳада Москва, Сталин районларида айниқса аҳвол ёмон. Район ижроия комитетлари, корхона, муассаса, хўжалик ташкилотларининг раҳбарлари 1946 йил бюджетининг муваффақиятли бажарилиши учун курашишлари керак.

Доклад юзасидан бўлган музокараларда биринчи бўлиб шаҳар маориф бўлимининг мудири ўрток Бозорбоев сўзга чиқди. Ўрток Бозорбоев шаҳар мактабларида 1945—1946 ўқув йилида ўқитиш ишларида бирмунча ютуққа эришганлари ҳақида гапиради. Шу блан бирга у, ҳозирда мактабларда ўқиш ишларини яхши йўлга солиб юборишда тўсқинлик қилаётган камчиликлар тўғрисида сўзлайди.

Октябрь район ижроия комитетининг раиси Аҳмедов, депутат Суханов, шаҳар соғлиқни сақлаш бўлимининг мудири Отабеков, Тошкент трамвайи трестининг директори Коваленко, УзССР Молия министри Исомиддинов ўртоқлар ҳам сўзга чиқдилар.

Сессия Тошкент шаҳрининг 1946 йилги бюджетини бир овоздан тасдиқлади. Шу блан сессия ўз ишини тамомлади.

„Звезда“ ва „Ленинград“ журналлари ҳақида ўрток ЖДАНОВ доклади*)

Ўртоқлар!

Марказий Комитетнинг қароридан равшанки, «Звезда» журналининг энг кўпол хатоси ўз саҳифаларини Зошченко ва Ахматоваларнинг адабий «ижоди»га бериб қўйишидир. Мен Зошченконинг «Маймуннинг саргузашти» деган асаридан мисоллар келтиришга эҳтиёж бўлмаса керак деб ўйлайман. Ҳаммаларингиз у асарни ўқиган бўлсаларингиз ва мендан кўра яхшироқ билсаларингиз керак. Зошченко «асар»ининг мазмуни шундан иборатки, у совет кишиларини ишъёқмас ва бесунақай одамлар деб, нодон ва калтафаҳм одамлар деб тасвирлайди. Совет кишиларининг меҳнати, уларнинг ғайрати ва қаҳрамонлиги, уларнинг юксак ижтимоий ва маънавий фазилатлари Зошченкони мутлақо қизиқтирмайди. Бу мавзуъ унинг асарларида ҳечқачон кўринган эмас. Мешчан ва тутуриқсиз Зошченко турмушнинг энг ярамас ва майда томонларини кавлаб ўлтиришни ўзига доимий мавзуъ қилиб танлаб олган. Турмушнинг майдачуйдаларини бу қадар кавлаб ўлтириш тасодифий ҳол эмас. Бундай одат барча тутуриқсиз мешчан ёзувчиларга хосдир. Зошченко ҳам мана шундай ёзувчилар қаторига киради. Горький ўз даврида бу ҳақда жуда кўп гапирган эди. Горький 1934 йилда совет ёзувчиларининг қурултойида мана шундай «адабиётчи»ларни, агар уларни шундай деб аташ мумкин бўлса, ошхона ва ҳаммомларнинг дудидан бошқа нарсани кўролмовчи кишилар деб қоралаган эди.

«Маймуннинг саргузашти» Зошченконинг одатдаги тўқималаридан бошқа бир нарса эмас. Бу «асар» шунинг учун ҳам қораланиб танқид қилиндики, у Зошченконинг адабий «ижоди»даги барча салбий томонларнинг энг ёрқин ифодасидир. Маълумки, Зошченко эвакуациядан Ленинградга қайтиб келгандан бери бир қанча нарсалар ёзди, бу нарсалар шу блан характерланадики, Зошченко совет кишиларининг ҳаётидаги бирорта ижобий воқеани, бирорта ижобий типни кўрсатиб бермайди. Худди «Маймуннинг саргузашти»да бўлгани каби, Зошченко совет ҳаётидан, совет тартиби устидан, совет кишилари устидан масхара қилиб кулади, у ўзининг бу масхарасини қуруқ воқеабозлик ва беҳуда кулки ниқоби блан пардалайди.

Агар сиз «Маймуннинг саргузашти» ҳикоясини эътибор блан ўқиб чиқсангиз ва ўйлаб кўрсангиз, Зошченко маймунни бизнинг ижтимоий тартибларимизга олий судья қилиб қўйганини ва маймунни совет кишиларига ахлоққа ўхшаган нарса ўргатишга мажбур қилганини кўрасиз. Маймун қандайдир ақлли бир ҳайвон сифатида тасвирланади ва у одамларнинг ҳатти-ҳаракатларига баҳо бермоқчи бўлади. Совет кишиларининг атайин қусурли, кулкили ва тутуриқсиз қилиб кўрсатилган ҳаётини тасвирлаш Зошченкога маймуннинг тилидан ҳайвонот боғида яшаш эркинликда яшашдан кўра яхшироқ экан ва совет кишилари ўртасида яшагандан кўра, қафасда бемалол яшаш мумкин экан деган каби советларга қарши ярамас, заҳарли ваъзхонлик қилиш учун керак бўлган.

Бундан ҳам ярамасроқ ахлоқий ва сиёсий тушкунликка бориб етиш мумкинми, ленинградлилар ўз журналлари саҳифаларида бундай ифлос ва ярамас уйдирмаларнинг пайдо бўлишига қандай қилиб чидаб туриптилар?

«Звезда» журнали бу хил «асар»ларни совет китобхонларига тақдим қилаётган экан, демак «Звезда» журналига раҳбарлик қилаётган ленинградлиларнинг ҳушёрлиги жуда пасайиб кетипти, чунки улар совет тузимига қарши ашаддий душманлик заҳари блан суғорилган асарларни босиб чиқармоқдалар. Фақат адабиёт қуйқаларигина бундай «асар»ларни яратишлари ва кўр ва сиёсат оламида бебурд кишиларгина уларга йўл қўйишлари мумкин.

Зошченконинг ҳикояси Ленинград саҳналарида ўқилди, дейдилар. Бундай фактларнинг юз бериши Ленинградда мафкуравий ишга раҳбарлик нақадар сусайиб кетганлигини кўрсатади!

Бундай қабиҳ ахлоқли Зошченко Ленинграднинг каттакан журналига жойлашиб олган ва унда бутун қулайликлардан фойдаланиб бемалол иш кўрган. «Звезда» журнали ёшларимизни тарбиялаши керак бўлган органку-ахир. Ўз бағридан Зошченко каби тутуриқсиз ва советларга қарши ёзувчига ўрин берган журнал бундай вазифани бажара оладими?! «Звезда» редакциясига Зошченконинг қиёфаси маълум эмасми эди?!

Совет халқининг немис босқинчиларга қарши озодлик уруши қизиб турган пайтда Зошченко ёзган «Қуёш чиқиши олдидан» деган ва одамни ғазабга келтирувчи повести яқиндагина, 1944 йилнинг бошида, «Большевик» журналида қаттиқ танқид қилинган эдику-ахир. Зошченко бу повестида ўзининг тутуриқсиз ва ярамас сиймосини бутунлай очиб ташлади, у кайф блан кибрланиб, ўзини ҳаммага кўрсатмоқчи бўлиб: — Мана қаранг, мен шунақа безориман, — деди.

Зошченко «Қуёш чиқиши олдидан» деган повестида одамларни ва ўзини номуссиз, виждонсиз, орсиз, қабиҳ йиртқичлар каби тасвирлади. Адабиётимизда Зошченко бу повестьда тарғиб қилган «ахлоқ»дан ҳам қабиҳроқ нарсани топиш қийин. У мана шу ахлоқни бизнинг халқимиз кўз кўриб, қулоқ эшитмаган оғир урушда қон тўкаётган вақтда, совет давлатининг ҳаёти қил устида турган пайтда, совет халқи немислар устидан ғалаба қозониш учун сонсиз-саноқсиз қурбонлар бераётган пайтда совет кишиларига тақдим этди. Мана шундай пайтда Олмаотада, мамлакатнинг узоқ ичкарисида беркиниб олган Зошченко совет халқининг немис босқинчиларга қарши курашида ҳечқандай ёрдам бермади. Зошченко совет адабиётига ёт киши, совет ҳаётини масхараловчи ва тутуриқсиз ёзувчи сифатида «Большевик»да жуда адолатли равишда халқ олдида саваланган эди. У ўша вақтда жамоат фикрига қарши тупуриб қўя қолди. Мана, икки йил ҳам ўтмасдан, «Большевик»да босилган тақризнинг сиёҳлари қуримасдан туриб, шу Зошченко тантана блан Ленинградга кириб келади ва Ленинград журналларининг саҳифаларини бемалол эгаллай бошлайди. Унинг «асар»ларини «Звезда» журналигина эмас, балки «Ленинград» журнали ҳам хурсанд бўлиб боса бошлайди. Унга театр саҳналари хурсандчилик блан, бемалол топширилади, бу ҳам етмай, унга Ёзувчилар союзининг Ленинград бўлимида раҳбарлик ўрнини эгаллашига ва Ленинграднинг адабий ишларида фаол роль ўйнашига имконият берилади. Сиз нимага асосланиб туриб, Зошченкони Ленинград адабиётининг боғлари ва чаманларида сайр қилдириб қўйибсиз? Нима учун Ленинграднинг партия активи, унинг ёзувчилар ташкилоти бу шармандалик фактларига йўл қўйиб бердилар?!

Зошченконинг тамомила жиркин ва бузғун ижтимоий-сиёсий ҳамда адабий башараси сўнгги вақтлардагина шундай бўлган эмас. Унинг ҳозирги замон мавзуъларида ёзган «асар»лари мутлақо тасодифий нарсалар эмас. Буларнинг ҳаммаси Зошченконинг 20-нчи йиллардан бошланган адабий «мероси»нинг давомидир.

Зошченко ўтмишда ким бўлган? У, «серапион биродарлар» деб аталган адабий тўданинг ташкилотчиларидан бири эди. «Серапион биродарлар» ташкилоти тузилган пайтда Зошченконинг ижтимоий-сиёсий башараси қандай эди? «Адабий мактублар» журналининг 1922 йилда босилиб чиққан 3-нчи сонига мурожаат қилишга ижозат беринг. «Адабий мактублар» журналининг бу сонида юқоридаги тўданинг ташкилотчилари ўз мақсадларини баён қилганлар. Бирмунча кашфиётлар блан бир қаторда, ўша ерда «эътиқод рамзи» деган нарса ҳам бор ва Зошченконинг «Ўзим ҳақимда ва баъзи бошқа нарсалар тўғрисида» деган мақоласи босилган. Зошченко ҳечкимдан ва ҳеч нарсадан тортинмай халққа ўзини яланғочлаб кўрсатади ва ўзининг сиёсий, адабий «нуқтаи назарлари»ни тамомила очиқ баён қилади. Унинг ёзган нарсаларини эшитинг:

«— Умуман ёзувчи бўлиш анча қийин нарса. Мафкуранинг ўзини олиб кўрайлик... Ҳозир ёзувчилардан мафкура талаб қилинади: бу нарса менга кўпда ёқинқирамайди»...

«Хўш, айтингчи, бирорта партия мени қизиқтирмаса, менда қандай «аниқ мафкура» бўлиши мумкин?».

«Партиявий кишилар нуқтаи назаридан, мен маслаксиз одамман. Майли. Мен ўзим тўғримда шуни айтаман: мен коммунист эмасман, эс-эр эмасман, монархист эмасман, мен шунчаки русман ва бунинг устига, сиёсий маслаксиз кишиман»...

«Ростини айтсам, — шу пайтгача, масалан, Гучковни тушинолмайман... Гучков қайси партияда? Унинг қайси партияда эканини иблис ҳам билмайди. Большевик эмаслигини биламан, лекин у эс-эрми ёки кадетми — бунисини билмайман ва билишни ҳам истамайман» ва ҳоказо, ва ҳоказо.

Хўш, ўртоқлар, бунақа «мафкура» тўғрисида нима дейсиз? Зошченко ўзининг бу «насиҳати»ни босиб чиқаргандан бери 25 йил вақт ўтди. У, ўша вақтдан бери ўзгардими? Ўзгаргани кўринмайди. 25 йил давомида у ҳеч нарса ўрганмади ва ҳечқанча ўзгармади. Бугина эмас, балки, аксинча, ҳамон ғоясизлик ва тутуриқсизликнинг сурбет насиҳатчиси сифатида, маслаксиз ва виждонсиз адабиёт безориси сифатида қолиб келмоқда. Бу нарса Зошченко ўша вақтдаги каби, ҳозир ҳам совет тартибларини ёқтирмаётганини кўрсатади. У, ўша вақтдаги каби, ҳозир ҳам совет адабиётига ёт ва душмандир. Шундай ҳоллар содир бўлиб турган вақтда Зошченко Ленинградда адабиётнинг оз бўлмаса отаси бўлиб олган экан, уни Ленинградда илҳом ялловбардори қилиб кўтараётган эканлар, Зошченкога йўл очиб бераётган ва унга мадҳия ўқиётган одамларнинг шу қадар принципсизликка, талабсизликка, бепарволикка ва эҳтиётсизликка бориб етганликларига ҳайрон қолмасдан илож йўқ!

«Серапион биродарлар» деб аталганларнинг башарасини очиб берадиган яна бир мисолни намойиш қилишга ижозат беринг. Ўша «Адабий мактуб»ларнинг 1922 йилда чиққан 3-нчи сонида бошқа бир серапиончи Лев Лунц ҳам «серапион биродарлар» тўдасининг совет адабиётига қарши зарарли ва душман йўналишини ғоявий жиҳатдан асослашга уринади. Лунц ёзади:

«Бизлар инқилобий, қудратли сиёсий воқеълиқлар пайтида йиғилдик, ким биз блан бирга бўлмаса, у бизга қаршидир!» — Бизга ўнгимиздан ҳам, сўлимиздан ҳам шундай дейдилар. — Сиз кимлар блансиз, эй серапион биродарлар! Коммунистлар бланмисиз ёки коммунистларга қаршимисиз, революция тарафдоримисиз ёки революцияга қаршимисиз?».

«Сиз ким блансиз, серапион биродарлар? Бизлар саҳройи серапион бланмиз»...

«Жамоатчилик рус адабиётига узоқ вақтдан азоб бериб ҳокимлик қилиб келади... Биз утилитаризмни истамаймиз, биз пропаганда учун ёзмаймиз. Санъат турмушнинг ўзи каби реалдир ва худди турмуш каби, санъат мақсадсиз ва маъносиздир, у яшамаслиги мумкин бўлмагани учун яшайди».

«Серапион биродарлар», санъатга шундай баҳо берган эдилар. Улар санъатдан ғоявийликни, ижтимоий мақсадни чиқариб ташладилар, санъатда ғоясизликни, санъат учун санъатни, мақсадсиз ва маъносиз санъатни тарғиб қилдилар. Шунинг ўзи жирканч маслаксизликни, мешчанлик ва тутуриқсизликни тарғиб қилиш демакдир.

Бундан қандай хулоса чиқариш керак? Агар Зошченкога совет тартиблари ёқмас экан, Зошченконинг дидига мослаб иш қилишни буюрасизми? Дидларга мослаб ишимизни ўзгартириш бизга даркор эмас. Биз турмушимизни ва тузумимизни Зошченконинг дидига мослаб қайта қурмаймиз. У ўз дидини ўзгартирсин, агар ўзгартиришни истамас экан — совет адабиётидан йўқолсин. Совет адабиётида жирканч, қуруқ, ғоясиз ва тутуриқсиз асарларга ўрин бўлиши мумкин эмас. **(Гулдурос олқишлар).**

Марказий Комитет «Звезда» ва «Ленинград» журналлари ҳақида мана шуларга асосланиб қарор чиқарди.

Анна Ахматованинг адабий «ижоди» масаласига ўтаман. Унинг асарлари кейинги вақтда Ленинград журналларида босилиб чиқди. Бу блан журналлар «кенг кўламда» асарлар боса бошлади. Агар ҳозир Мережковский, Вячеслав Иванов, Михаил Кузьмин, Андрей Белий, Зинаида Гиппиус, Федор Сологуб, Зиновьева-Аннибал ва бошқа ва бошқаларнинг, илғор жамоатчилигимиз ва адабиётимиз ҳамма вақт тескаричи хурофот ҳамда сиёсат ва санъатдаги хоинликнинг вакиллари деб ҳисоблаб келган барча кишиларнинг асарларини қайта нашр этиш нақадар таажжубли ва ғайри-табиий бўлса, Анна Ахматованинг асарларини нашр этиш ҳам шу қадар таажжубли ва ғайри-табиий бир ҳолдир.

Горький ўз даврида бундай деган эди: 1907—1917 йилларни ўз қучоғига олган ўн йиллик рус интеллигенцияси тарихида энг шармандали ва энг бемаъни даврдир. 1905 йил революциясидан кейин интеллигенциянинг анча қисми революциядан юз ўгирди, реакцион мистика ва порнография балчиғига ботиб қолди, ғоясизликни байроқ қилиб олди, ўз муртадлигини «Ўзим таъзим қилган ҳаммма нарсани ёндирдим, ёндирган нарсаларимга таъзим қилдим» деган «чиройли» жумла блан пардалади. Айни мана шу ўн йилликда Ропшиннинг «рангсиз от»и каби муртад асарлар, Винниченконинг асарлари ва революция лагеридан тескаричилик лагерига кўчиб ўтиб рус жамиятининг энг яхши, илғор қисмининг мақсади бўлган юксак идеалларни рад этишга шошилган бошқа кочоқларнинг асарлари пайдо бўлди. Символистлар, имажинистлар, халқдан ажралган ҳар хил ниқобдаги декадентлар, «санъат санъат учун» шиорини кўтариб чиққан, адабиётда ғоясизликни тарғиб қилган, ўзининг ғоявий ва маънавий чиркинлигини мазмунсиз гўзал шаклларга ниқоблагач кишиларнинг асарлари пайдо бўлди. Бўлажак пролетар революциясидан қаттиқ

(ДАВОМИ ИККИНЧИ БЕТДА)

*) Ленинград шаҳар партия активи ва Ленинград ёзувчиларининг йиғилишларида ўрток Жданов қилган докладларнинг қисқартирилган ва умумлаштирилган стенограммаси.

„Звезда“ ва „Ленинград“ журналлари ҳақида ўртоқ ЖДАНОВ доклади

(БОШИ БИРИНЧИ БЕТДА)

қўрқиш уларнинг ҳаммасини бирлаштирди. Бу тескарчи адабий оқимларнинг энг йирик «мафкурачи»ларидан бири Мережковский эканлигини эслатиб ўтиш кифоя. У бўлажак пролетар революциясини «пасткаш» деб атаган ва Октябрь революциясини ёвузларча қутириб қарши олган эди.

Анна Ахматова мазкур ғоясиз тескарчи адабий балчиқнинг вакилларидан биридир. У ўз вақтида символистлар қаторидан ажралиб чиққан ва «акмеистлар» деб аталган адабий тўдага кирар эди. У, совет адабиётига мутлақо ёт бўлган қуруқ, ғоясиз, аристократ-меҳмонхона поэзиясининг яловбардорларидан биридир. Акмеистлар сан'атда ўтакетган шахспарастлик оқими эди. Улар «сан'ат сан'ат учун», «гўзаллик фақат гўзаллик учун» деган назарияни тарғиб қилдилар, халқ тўғрисида, унинг эҳтиёжлари ва манфаатлари тўғрисида, ижтимоий ҳаёт тўғрисида ҳеч нарса билишни ҳохламадилар.

Ўзининг ижтимоий қиёфаси э'тибори блан бу оқим аристократия ва буржуазиянинг саноқли кунлари қолган бир пайтдаги, ҳоким синфларнинг шоирлари ва мафкурачилари ўзлари учун қулай бўлмаган ҳақиқатдан қочиб, диний мистиканинг осмонлари ва туманлари қучоғига, бадбин шахсий кечирмалар ва ўзларининг майда қалбларидаги ҳаёллар қучоғига яширинишга уринган даврдаги адабиётда дворян-буржуазия оқими эди. Символистлар, декадентлар каби ва бузғунлашаётган дворян-буржуазия мафкурасининг бошқа вакиллари каби, акмеистлар ҳам тушкунлик, умидсизлик, у дун'ёдаги ҳаётга ишончнинг тарғиботчилари эдилар.

Ахматованинг мавзу'лари якка шахспарастлик блан суғорилган. Унинг поэзияси қашшоқ поэзиядир, жоҳил бой бекасининг, маддоҳ ва сафсатабоз аёлнинг поэзиясидир. Унинг поэзиясидаги асосий нарса—ишқий-маиший оҳанглар, хасрат, ғусса, ўлим, бид'ат, маҳкумлик оҳангларидир. Маҳкумлик ҳиссиёти ўлиб битаётган тўданинг ижтимоий онги учун тушунарли ҳиссиётдир, — бу ҳиссиёт ўлим олдидаги умидсизликнинг бадбин шарпасидир, мистик кечирмаларнинг ишқий кечирмалар блан боғланган куйлари Ахматова ма'навий дун'ёсининг асосини ташкил этади. Ахматова мангу йўқолиб кетган эски дворянлар дун'ёсининг, «саховатли эски Екатерина замонлари»нинг қолдиқларидан биридир. У на монах хотин, на адашган киши. Тўғрироғи ҳам адашган киши ва ҳам монах хотин, унинг адашиш ғуссаси дуогўйлик блан қўшилиб кетган.

«Сенга ҳурлар боғи ҳақига,
Мў'жизали бутнинг олдида,
Бизнинг шабнам блан намланган
Тунлар ҳақи, қасам ичаман».
(Ахматова—«Anno Domini.»)

Кичик, тор шахсий ҳаётга, арзимас кечирмалар ва диний-мистик ҳасратларга эга бўлган Ахматова мана шундайдир.

Ахматованинг поэзияси халқдан тамомила узоқда. Бу—эски дворян Россиясига садоқатли, маҳкум этилган, ҳеч нарсаси қолмаган, фақат «саховатли эски замон»ни эслаб хўрсинадиган ўн мингларча кишининг поэзиясидир. Екатерина замонларидаги арғивон дарахти блан ўралган хиёбонлар, чашмалар, ҳайкаллар ва тош устунлар, гулзорлар, ишқ изҳор қиладиган курсилар ва дарвозасида кўҳна гербляр бўлган помешчик қўраси. Дворянлар Петербурги: подшо қишлоғи; Павловскдаги вокзал ва дворян маданиятининг бошқа ёдгорликлари. Буларнинг ҳаммаси қайтмас бўлиб йўқолган! Халққа ёт бўлган маданиятнинг бир мў'жиза бўлиб бизнинг замонларимизгача сақланиб келган парчаси учун ўз ичига беркиниб, тушкунликни ўйлаб яшашдан бошқа ҳеч нарса қолмаган. «Ҳамма нарса таланган, поймол этилган, сотилган».—Ахматова шундай деб ёзади.

Акмеистлар тўдасининг энг кўзга кўринган вакилларидан бири Осип Мандельштам революциядан сал илгари бу тўданинг ижтимоий, сиёсий ва адабий мақсадлари ҳақида шундай деб ёзган эди: «Организмга ва ташкилотга бўлган муҳаббатлари блан акмеистлар физиологик гениал ўрта асрни қўмсайдилар»... «Ўрта аср, одамнинг хизматларидан қат'ий назар, унинг тутган ўрнини ўзига хос равишда белгилар, сезар ва э'тироф қилар эди»... «Дарҳақиқат, Европа мавҳум борлиқни, ҳеч нарса блан пардаланмаган шахсий ҳаётни қаҳрамонлик деб билиб, нозик маданият асосларини тузди. Барча одамларни бир-бири блан боғловчи, ўзининг «тенглик ва биродарлик» руҳи блан буюк революцияга шунчалик ёт бўлган аристократик ҳиссиёт мана шундан келиб чиққан»... «Ўрта аср шунинг учун ҳам бизга қимматлики, у вақтларда чегаралаш ва чеклашлар юксак даражага кўтарилган эди... «Аҳиллилик блан мистиканинг ва дун'ёни жонли мувозанат сифатида сезишнинг бир-бири блан олижаноб равишда қўшилиши бизни у даврга яқинлаштиради ва асарларимизни 1200-нчи йилларда яратилган романслар асосида ёзишга илҳомлантиради».

Мандельштамнинг бу фикрлари акмеистларнинг интилишларини очиб беради. Бу аристократ —меҳмонхона тўдасининг ижтимоий мақсади «ўрта асрга қайтиш»дан иборатдир. Зощенко одамликдан маймунликка қайтиш шиорини олға суриб, уларга қўшилди. Шуни ҳам айтиш кераккки, акмеистлар ва «серапион биродарлар» бир зурётдан келиб чиққан. Акмеистларнинг ҳам, «серапион биродарлар»нинг ҳам отаси аристократ меҳмонхона декадентлиги ва мистицизмининг асос солувчиларидан бири бўлмиш Гофман эди.

Нима учун бирданига Ахматова поэзиясини оммалаштириш керак бўлиб қолди. Бу поэзиянинг бизларга, совет кишиларига қандай алоқаси бор? Нима учун адабий минбарни мана шундай тушкун ҳамда бизга тамомила ёт бўлган адабий оқимларга бериб қўйиш керак?

Рус адабиёти тарихидан биламизки, символистларни ҳам, акмеистларни ҳам ўз қучоғига олган тескарчи адабий оқимлар рус адабиётининг буюк инқилобий демократик ан'аналарига қарши, унинг илғор вакилларига қарши кўп марта юриш э'лон қилишга уриниб кўрган. Улар адабиётни юксак, ғоявий ва ижтимоий аҳамиятидан маҳрум қилишга, уни ғоясизлик ва тутуриқсизлик балчиғига ағдаришга уриниб кўрган эди. «Модага кирган» ана шу оқимларнинг ҳаммаси ўтмишда қолиб кетди ва шундай мафкурага эга бўлган синфлар блан бирга йўқотиб юборилди. Ана шу символистлар, акмеистлар, «сариқ кўйлаклар», «ғишти солдатлар», «ҳеч нарса истамовчилар»нинг ҳаммасидан — улардан бизнинг жонажон рус, совет адабиётимизга ҳечбир нарса қолганми? Ҳечбир нарса қолган эмас. Зотан уларнинг рус инқилобий демократ адабиётининг буюк вакиллари бўлмиш Белинский, Добролюбов, Чернишевский, Герцен, Салтиков-Шедринга қарши чиқишлари катта шовқун-сурон блан уюштирилар ва шундай катта шовқун-сурон блан барбод бўлиб кетар эди.

Акмеистлар: «Турмушга ҳечқандай тузатиш киритилмасин ва турмушни танқид қилишга берилинмасин» деб жар солдилар. Нима учун улар турмушга бирор ўзгариш киритилишига қарши эдилар. Шунинг учунки, ана шу эски дворян, буржуа турмуши уларга ёқар эди. Инқилобий халқ эса мана шу турмушни безта қилишга бел боғлади. 1917 йилнинг октябрида ҳоким синфлар ҳам, уларнинг мафкурачилари ва куйчилари ҳам тарихнинг ахлат чуқурига улоқтириб ташланди.

Шундай бир пайтда, кутилмаганда, социалистик революциянинг 29-нчи йилига келиб, шарпалар оламидан музахонага кириб қолган ба'зи эсдаликлар янгидан саҳнага чиқа бошлади ва бизнинг ёшларимизга қандай яшаш кераклигини ўргатмоқчи бўлди. Ленинград журналининг дарвозаси Ахматовага кенг очиб қўйилди ва ёшларнинг онгини ўз поэзиясининг жирканч руҳи блан заҳарлаш учун унга кенг имконият берилди.

«Ленинград» журналининг сонларидан бирида Анна Ахматованинг 1909 йилдан 1944 йилгача ёзилган асарларининг жадвалига ўхшаган бир нима босилипти. У ерда, бир қатор пасткаш нарсалар сафида, Улуғ Ватан уруши даврида эвакуацияда ёзилган бир ше'р бор. Бу ше'рда Ахматова ўзининг якка эканлигини, шу яккалиги ҳақида қорамушук блан ўртоқлашишга мажбур эканини ёзади. Қорамушук унга асрлар кўзи блан қарайди. Бу янги мавзу' эмас. Ахматова қорамушук тўғрисида 1909 йилда ҳам ёзган эди. Совет адабиётига ёт бўлган тапҳолик ва иложсизлик кайфиятлари Ахматова «ижоди»нинг бутун тарихий йўлини бир-бирига боғлайди.

Бу поэзиянинг халқимиз ва давлатимиз манфаатларига қандай алоқаси бор? Ҳечқандай алоқаси йўқ. Ахматованинг ижодиёти — узоқ ўтмишнинг иши; бу ижодиёт ҳозирги замон совет воқи'лигига ёт ва бизнинг журналларимиз саҳифаларида унга чидаб турилиши мумкин эмас. Бизнинг адабиётимиз адабиёт бозоридаги ҳар хил дидларга мўлжаллангач хусусий корхона эмас. Биз адабиётимизда совет кишиларининг аҳлоқи ва фазилатларига ҳечқандай алоқаси бўлмаган дидлар ва аҳлоқларга ўрин бермаслигимиз керак. Ахматова асарлари ёшлар учун қандай тарбиявий ўрнак бўлиши мумкин? Улар зарардан бошқа ҳеч нарса келтирмайди. Бу асарлар фақат кулфат, руҳ тушкунлиги, умидсизлик, ижтимоий ҳаётнинг муҳим масалаларидан четланишга уриниш, ижтимоий ҳаёт ва фаолиятнинг кенг йўлидан шахсий кечирмаларнинг тор дун'ёчасига қочишдан бошқа нарса беролмайди. Ёшларимизнинг тарбиясини қандай қилиб унинг қўлига бериб қўйиш мумкин?! Шунга қарамай, гоҳ «Звезда»да, гоҳ «Ленинград»да Ахматова асарларини катта мамнуният блан босиб чиқардилар, ҳатто айрим тўпламлар ҳолида ҳам нашр этдилар. Бу—қўпол сиёсий хатодир.

Шуларнинг ҳаммасини ҳисобга олиб, Ленинград журналларида ғоясизлик ва тушкунлик позицияларига сурилиб ўтаётган бошқа ёзувчиларнинг асарлари пайдо бўла бошлаётганини ҳам тасодифий бир ҳол дейиш мумкин эмас. Мен бу ерда Садофьев ва Комиссароваларнинг асарларини назарда тутаман. Садофьев ва Комиссарова ўзларининг ба'зи ше'рларида Ахматовага жўр бўла бошладилар, ҳасрат, қайғу ва яккалик кайфиятларини, Ахматовага ёқадиган кайфиятларни олға сура бошладилар.

Бундай кайфиятлар ёки бундай кайфиятларни тарғиб қилиш ёшларимизга фақат салбий та'сир кўрсатажагини, уларнинг онгини ғоясизлик, маслаксизлик, ғамгинликнинг жирканч руҳи блан заҳарлашини айтиб ўтиришнинг ҳам ҳожати йўқ.

Агар ёшларни ғамгинлик ва ишимизга ишончсизлик руҳида тарбияласак нима бўларди? Агар шундай тарбияласак, биз Улуғ Ватан урушида енголмаган бўлур эдик. Совет давлати ва партиямиз совет адабиётининг ёрдами блан ёшларимизни тетиклик, ўз ишларига ишонч руҳида тарбиялангланликлари учун, фақат шунинг учун биз социализм қурилишида энг катта қийинчиликларни енгдик ҳамда немислар ва японлар устидан ғалаба қозондик.

Мана шуларнинг ҳаммасидан қандай хулоса чиқариш керак? Буларнинг ҳаммаси шуни кўрсатадики, ўз саҳифаларида яхши, ғоявий, тетик асарлар блан бир қаторда, ғоясиз, тутуриқсиз, реакцион асарлар босиб чиқарган «Звезда» журнали маслаксиз журнал бўлиб қолипти, ёшларимизни бузишда душманларга ёрдам берган журнал бўлиб қолипти. Журналларимиз эса ўзларининг тетик, инқилобий йўналишлари блан ҳамма вақт кучли бўлиб келган эдилар, улар эклектика, ғоясизлик ва маслаксизлик блан кучли бўлолмайдилар. Ғоясизликни пропаганда қилиш «Звезда» журналида тенг ҳуқуқ олипти. Бу ҳам етмай, Зощенко Ленинград ёзувчилар ташкилотида ма'лум кучга эга бўлипти, сўзига кирмаганларга ҳатто дўқ қилипти, танқидчиларга дўқ қилиб, сизларни навбатдаги асаримда ёзиб чиқаман депти. У қандайдир адабий диктатор бўлиб қолипти. Бир тўда мухлислар унинг атрофини ўраб, унинг шуҳратини оширишга ҳаракат қилибтилар.

Хўш, нима учун шундай бўлипти? Нима учун сизлар бу ғайри-табиий ва реакцион ишга йўл қўйдиларингиз?

Ленинград журналлари ғарбнинг ҳозирги замон тутуриқсиз буржуа адабиётига берила бошлаганликлари ҳам тасодифий ҳол эмас. Ба'зи адабиётчиларимиз ўзларини устозлар сифатида эмас, балки буржуа-мешчан адабиётчиларнинг шогирдлари деб ҳис қила бошладилар, чет эл мешчан адабиёти олдида хушомад ва та'зим қила бошладилар. Биз совет ватанпарварларига, ҳарқандай буржуа тузумидан юз марта юксак ва яхши бўлган совет тузумини яратган кишиларга мана шундай қуллиқ қилиш муносибми? Дун'ёда энг инқилобий адабиёт бўлган илғор совет адабиётимизга тор рамкадаги ғарб мешчан-буржуа адабиёти олдида тиз чўкиш муносибми?

Ёзувчиларимиз ишидаги катта бир камчилик шундан иборатки, улар ҳозирги замон совет мавзу'ларидан узоқлашмоқдалар, тарихий мавзу'лар блан бир томонлама шуғулланмоқдалар, иккинчи томондан эса, улар фақат кўнгил очувчи бебурд мавзу'ларга берилиб кетмоқдалар. Ба'зи ёзувчилар ҳозирги замонимизнинг катта совет мавзу'ларидан орқада қолиб кетаётганликларини оқламоқ учун, энди халққа қуруқ бўлса ҳам, кўнгил очадиган адабиёт бериш керак бўлган, асарларнинг ғояси блан ҳисоблашмаса ҳам бўлаберадиган вақт келди, дейдилар. Бу—халқимиз тўғрисидаги, унинг талаблари, манфаатлари тўғрисидаги тамомила нотўғри тасаввурдир. Халқимиз совет ёзувчиларидан халқнинг Улуғ Ватан урушида қўлга киритган улуғвор тажрибаларини тафаккур этиш ва умумлаштиришларини, халқнинг мамлакат халқ хўжалигини душманлар қувилгандан кейин тиклашда кўрсатаётган қаҳрамонлигини тасвирлаб бериш ва умумлаштиришларини кутмоқда.

«Ленинград» журнали тўғрисида бирнеча сўз. Бу ерда Зощенконинг мавқу'и «Звезда» журналидагидан кўра яна ҳам «мустаҳкамроқ», Ахматова тўғрисида ҳам шуни айтиш керак. Зощенко ва Ахматова ҳар иккала журналда актив адабий куч бўлиб қолганлар. Шундай қилиб, «Ленинград» журнали ўз саҳифаларини Зощенко каби тутуриқсиз ёзувчиларга, Ахматова каби меҳмонхона шоираларига бериб қўйгани учун жавобгардир.

Аммо «Ленинград» журналида бошқа хатолар ҳам бор.

Мана, масалан, Хазин деган биров томонидан «Евгений Онегин»га ёзилган назирани олиб қарайлик. Бу нарса «Онегиннинг қайтиши» деб аталади. Бу нарсанинг Ленинград саҳналарида кўп марта ижро этилганини ҳам айтадилар. Хазин кабиларнинг халқ минбаридан туриб, Ленинградни масхаралашига ленинградлиларнинг нима учун йўл қўйиб келганига тушуниб бўлмайди? Ахир адабий «назира» деб аталган нарсанинг ма'носи ҳозирги Ленинградга келиб қолган Онегиннинг бошидан ўтган саргузаштлар ҳақидаги сафсатадангина иборат эмаску. Хазин томонидан тўқилган бу масхарабозликнинг ма'носи шундаки, Хазин ҳозирги Ленинградимизни Пушкин давридаги Петербург блан солиштиришга ва бизнинг асримиз Онегин асридан ёмон эканини исбот қилишга уринади. Мана шу «назира»нинг ба'зи мисра'ларига кўз ташлаб кўринг. Ҳозирги Ленинградимиздаги ҳамма нарса авторга ёқмайди. У аччиғидан совет кишиларига, Ленинградга тухмат қилади. Хазиннинг фикрича, Онегин асри бошқа давр — олтин аср эмиш. Ҳозир уй-жой бўлими, карточкалар, пропусклар пайдо бўлган эмиш. Илгари Онегинни шайдо қилган, самовий сиғил вужуд қизлар ҳозир кўча ҳаракатларини тартибга келтирувчи, Ленинград уйларини ремонт қилувчи ва шунга ўхшаш кишилар бўлиб қолган эмиш. Бу ерда шу «назира»дан бир парча келтиришга ижозат беринг.

«Трамвайда ўтирар бизнинг Евгений.
О, шўрли, бечора, меҳрибон одам.
Унинг ма'рифатни билмаган асри
Бундай ҳаракатларни билмасди у дам.
Тақдир Евгенийга шафқат қилмишди,
Фақат бир, оёғи заб босилмишди,
Оёқни босганнинг қорнига солиб,
Эски одатларни эсига олиб,
Ишни дуэль блан тамомлай деди.
Чўнтакка қўл солди... Аммо алла ким
Олиб кетган эди қўлқопларини.
Уларни тополмай, Онегин шуон
Қараб қолаберди сукутда ҳайрон.

Ленинград илгари шундай бўлган экан, энди мана шундай бўлиб қолипти: у ёмон, маданиятсиз, қўпол ва қандайдир кўнгилсиз ҳолда бечора, меҳрибон Онегинга кўринипти. Тутуриқсиз Хазин Ленинградни ва ленинградлиларни шундай тасвирлайди.

Бу туҳматдан иборат назиранинг мақсади бема'ни, разил, жирканчдир!

«Ленинград» редакцияси Ленинград ша'нига қилинган ва унинг ажойиб одамларига тақилган бу ашаддий туҳматни қандай қилиб кўрмай қолипти?! Ленинград журналлари саҳифаларига Хазинларни қандай қилиб чиқариш мумкин?!

Бошқа бир асарни олиб кўринг — Некрасов ҳақидаги назирага ёзилган назира буюк шоир ва жамоат арбобининг хотирасига тўппа-тўғри ҳақоратдир. Некрасовга нисбатан тўқилган бу ҳақоратга қарши ҳарбир ма'рифатли одам ғазабланиши керак. Лекин «Ленинград» редакцияси бу ифлос нарсани ўз саҳифаларида бемалол босиб чиқарди.

«Ленинград» журналида яна нималарни кўрамиз? Унда бебурд, тутуриқсиз чет эл латифаси бор. Афтидан бу латифа ўтган аср охирларидаги дабдаласи чиққан эски латифалар тўпламидан олинган бўлса керак. Ноҳотки, «Ленинград» журнали ўз саҳифаларини тўлдириш учун бошқа нарса топа олмаган бўлса? «Ленинград» журналида бошқа нарса тўғрисида ёзиш мумкин эмасми? Чунончи Ленинградни тиклаш мавзу'ини олинг. Шаҳарда ажойиб иш қилинаётир, шаҳар муҳосара ҳолатида бўлган пайтида олган жароҳатларини тузатаётир, ленинградлилар ғайратга тўлиб, урушдан кейинги тиклаш ишларини баланд руҳ блан давом эттирмоқдалар. «Ленинград» журналида бу тўғрида бирон нарса ёзилганми? Ленинградлилар ўзларининг меҳнатдаги қаҳрамонликларини журнал саҳифаларида тасвир этилишини кўраоладиларми?

Совет аёли тўғрисидаги мавзу'ни олиб қаранг. Ҳозирги замон совет хотин-қизлари тўғрисида чинакам ҳақиқий асарлар, Ленинград қизлари ва қаҳрамон хотинлари тўғрисида, шу жумладан, уруш йилларининг катта қийинчиликларини елкаларида кўтариб келган, ҳозир хўжаликни тиклашнинг мушкул вазифаларини ҳал қилиш соҳасида фидокорона меҳнат қилаётган хотин-қизлар тўғрисида асарлар бериш ўрнига, совет китобхонларига Ахматованинг шармандали фикрларини, хотинларнинг роли ва хизматига унинг қарашини тарғиб қилиш мумкинми, ахир?

Кўринишича, ёзувчилар союзининг Ленинград бўлимида аҳвол шундай: ҳозирги вақтда ҳар иккала адабий-бадиий журналларда босиб чиқариш учун яхши асарлар етишмайди. Шунинг учун ҳам партия Марказий Комитети «Ленинград» журналини ёпишга, барча энг яхши адабий кучларни «Звезда» журнали атрофига тўплашга қарор берди. Бу, Ленинград ма'лум шароит вужудга келганда ўзининг иккинчи ёки ҳатто учинчи журналига эга бўлмайди, деган гап эмас, албатта. Масалани яхши, юқори сифатли асарларнинг сони ҳал қилади. Агар бундай асарлар етарлича кўп пайдо бўлса ва уларни босиб чиқариш учун битта журнал кифоя қилмаса, иккинчи ва учинчи журналларни ҳам чиқариш мумкин. Гап ленинградли ёзувчиларимизнинг ғоявий ва бадиий жиҳатдан яхши асарлар ёзиб беришларида қолган.

ВКП(б) Марказий Комитетининг «Звезда» ва «Ленинград» журналларининг иши ҳақида чиқарган қарорида очиб ташланган ва кўрсатилган қўпол хатолар ва камчиликлар шулардан иборат.

Бу хатолар ва камчиликларнинг негизи нимада?

Бу хатолар ва камчиликларнинг негизи шундаки, юқорида номлари кўрсатилган журналларнинг муҳаррирлари, совет адабиётимизнинг намояндалари, шунингдек Ленинграддаги мафкуравий фронтимизнинг раҳбарлари ленинизмнинг адабиёт тўғрисидаги ба'зи асосий қоидаларини унутиб қўйганлар. Кўп ёзувчилар ва мас'ул муҳаррир бўлиб ишловчилар ёки ёзувчилар союзида муҳим вазифаларда ишловчи ёзувчилар: сиёсат—ҳукуматнинг иши. Марказий Комитетнинг иши деб ўйлайдилар. Адабиётчилар масаласига келсак, сиёсат блан шуғулланиш уларнинг иши эмас эмиш. Бир одам яхши, бадиий, гўзал асар ёзса, бу асарда бизнинг ёшларимизни бузучи, уни заҳарловчи чиркин жойларни бўлишидан қат'ий назар, босиб чиқариш керак экан. Биз ўртоқларимиздан, адабиёт раҳбарларидан, шунингдек ёзувчилардан сиёсатни ўзларига раҳбар қилиб олишни талаб этамиз. Чунки, сиёсат бўлмаса, совет тузуми ҳам бўлмайди. Биз ўртоқларимиздан ёшларни бепарволик ва ғоясизлик руҳида эмас, балки тетиклик ва революцион руҳда тарбиялашларини талаб қиламиз.

Ма'лумки, ленинизм XIX аср рус революцион-демократларининг барча ан'аналарини ўзига сингдириб олди. Бизнинг совет маданиятимиз ўтмиш маданий меросини танқидий қайта ишлаб чиқиш асосида вужудга келди, ривожланди ва яшнаб, гуллади. Бизнинг партиямиз адабиёт соҳасида буюк рус революцион — демократ ёзувчилари ва танқидчилари — Белинский, Добролюбов, Чернишевский, Салтиков — Шедрин, Плехановларнинг буюк аҳамиятини Ленин ва Сталиннинг тиллари блан э'тироф қилди. Революцион — демократ рус интеллигенциясининг Белинскийдан бошлаб барча энг яхши вакиллари «соф сан'ат», «сан'ат, сан'ат учун», деб аталган нарсани э'тироф қилмадилар ва сан'ат халқ учун деган нарсани, сан'атнинг юксак ғоявийлиги ва ижтимоий аҳамиятини олға сурдилар. Сан'ат ўзини халқ тақдиридан ажратиб ташлаши мумкин эмас. Белинскийнинг Гоголга ёзган машҳур мактубини эсга олинг. Буюк танқидчи бу мактубда Гоголни халқ ишига хиёнат қилишга ва подшо томонига ўтишга урингани учун, ўзига хос бутун қизғинлик блан савалади. Ленин бу мактубни сензурасиз демократик матбуотнинг ҳозиргача буюк адабий аҳамиятини сақлаб қолган энг яхши асарларидан бири деб атади.

Добролюбовнинг адабий-публицистик мақолаларини эсга олинг. Добролюбовнинг мақолаларида адабиётнинг ижтимоий аҳамияти катта куч блан кўрсатиб берилган. Бизнинг бутун рус революцион-демократик публицистикамиз чор тузимига қарши қаттиқ нафрат блан суғорилган ва халқнинг ҳақиқий манфаатлари учун, унинг ма'рифати учун, маданияти учун, унинг чор усул идорасидан қутилиши учун олижаноб кураш интилиши блан тўлиб тошгандир. Рус адабиётининг буюк намояндалари адабиёт ва сан'атни халқнинг энг яхши мақсадлари йўлида кураш олиб борувчи жанговар сан'ат деб тасаввур қилдилар. Барча ҳаёлий социалистлардан кўра илмий социализмга яқинроқ турган Чернишевский, Лениннинг кўрсатишича, асарлари «синфий кураш руҳи блан суғорилган». Чернишевский сан'атнинг вазифаси турмушни тушунтиришдан ташқари, одамларни бу ёки у ижтимоий воқиаларга тўғри баҳо беролишга ўргатишдан ҳам иборатдир, деб та'лим берди. Унинг энг яқин дўсти ва сафдоши Добролюбов «Турмуш адабиёт нормаларига қараб йўналмайди, балки адабиёт турмуш йўналишларига мувофиқ равишда ўзгаради» деб уқдирди ва адабиётда реализм ҳам халқчилик принципларини зўр бериб пропаганда қилди, сан'атнинг асоси турмушдир деди, турмуш ижод манба'идир, сан'ат ижтимоий онгни шакллантириб, ижтимоий турмушда актив роль ўйнайди, деб айтди. Добролюбовнинг фикрича, адабиёт жамиятга хизмат қилиши керак, халққа замонанинг энг ўткир масалаларини тушунтириб бериши керак, ўз даврининг ғоялари савиясида бўлиши керак.

Белинский, Чернишевский, Добролюбовларнинг буюк ан'аналарининг давомчиси бўлган марксистик адабий танқидчилик ҳаммавақт реалистик, жамиятга хизмат қилган сан'атнинг кўмакчиси бўлиб келди. Плеханов адабиёт ва сан'ат тўғрисидаги идеалистик, ғайри илмий тасаввурни фош қилиш учун жуда кўп ишлади, адабиётни халққа хизмат қилишнинг қудратли воситаси деб билган бизнинг буюк рус революцион-демократларимизнинг асосий фикрларини ҳимоя қилиш учун кўп меҳнат чекди.

В. И. Ленин биринчи бўлиб илғор ижтимоий фикрнинг адабиётга ва сан'атга бўлган муносабатини ниҳоятда аниқлик блан ифодалаб берди. Мен сизларга Лениннинг 1905 йилда ёзган «Партия ташкилоти ва партиявий адабиёт» деган мақоласини эслатиб ўтаман. Бу мақолада у ўзига хос куч блан адабиёт партиясиз бўлиши мумкин эмаслигини, адабиёт умум пролетар ишининг муҳим таркибий қисми бўлиши кераклигини кўрсатиб берди. Лениннинг бу мақоласида бизнинг совет адабиётимизнинг ривожланиши учун керак бўлган барча асослар аниқлаб берилди. Ленин бундай деб ёзди:

«Адабиёт партиявий бўлиши керак. Социалистик пролетариат буржуа аҳлоқларига қарши тарзда, буржуа ишлабчиқарувчилар, савдогарлар матбуотига қарши тарзда, буржуа адабий мансабпарастлиги ва индивидуализмига: «бойлар анархизми» ва бойиш кетидан югуришга қарши тарзда, партиявий адабиёт принципини олға суриши, бу принципни ривожлантириши ва уни мумкин қадар тўла ҳам бутун шаклда амалга ошириши керак».

«Партиявий адабиётнинг бу принципи нимадан иборат? Бу, адабий иш социалистик пролетариат учун шахс ва тўдаларнинг бойиш қуроли бўлмаслигидагина эмас, адабий иш умумий умум пролетар ишидан мустақил бўлган хусусий иш бўлмаслиги керак. Йўқсин партиясиз адабиётчилар! Йўқсин ғайри инсоний адабиётчилар! Адабий иш умум пролетар ишининг бир қисми бўлиши керак...».

Ўша мақолада яна шундай деб ёзилади:

«Бир жамиятда яшаб туриб, шу жамиятдан четда бўлиш мумкин эмас. Буржуа ёзувчиси, рассоми, артистининг озодлиги пулдорлардан, сотишдан, қарамликдан ниқобланган (ёки мунофиқона ниқобланиладиган) боғланишдан иборатдир».

Ленинизм бизнинг адабиётимиз маслаксиз бўлиши мумкин эмас, у «сан'ат, сан'ат учун» деган асосда бўлиши керак эмас, балки ижтимоий ҳаётда муҳим илғор роль ўйнаши керак деган фикрларни олға суради. Лениннинг партиявий адабиёт тўғрисидаги принципи — В. И. Лениннинг адабиёт ҳақидаги фанга қўшган бу жуда муҳим та'лимоти мана шу ердан келиб чиқади.

Бинобарин, совет адабиётининг энг яхши ан'анаси XIX аср рус адабиёти энг яхши ан'аналарининг, бизнинг буюк революцион-демократларимиз — Белинский, Добролюбов, Чернишевский, Салтиков-Шедрин яратган, Плеханов давом эттирган ҳамда Ленин ва Сталин томонидан илмий асосда ишлаб чиқилган ҳам асосланган ан'аналарнинг давомидир.

Некрасов ўзининг поэзиясини «қасос ва ғусса илҳоми» деб атади. Чернишевский ва Добролюбов адабиётни халққа муқаддас хизмат қилиш деб билдилар. Россия демократик интеллигенциясининг энг яхши вакиллари мана шу олижаноб юксак ғоялари учун чор тузуми шароитларида ҳалок бўлдилар, каторга бордилар, сургунга юборилдилар. Бундай шонли ан'аналарни қандай қилиб унутиш мумкин? Қандай қилиб уларни э'тиборга олмаслик мумкин. Ахматовалар ва Зощенколарнинг «сан'ат, сан'ат учун» деган реакцион шиорни олиб киришларига, ғоясизлик ниқобига яшириниб, совет халқига ёт бўлган ғояларни олиб киришларига қандай қилиб йўл қўйиш мумкин?!...

Ленинизм адабиётимизнинг буюк ижтимоий-яратувчан аҳамиятини э'тироф қилади. Агар бизнинг совет адабиётимиз ўзининг мана шу катта тарбиявий ролини пасайтиришга йўл қўйса эди—бу орқага қараб кетиш, «тош аср»га қараб қайтиш бўлур эди.

Ўртоқ Сталин бизнинг ёзувчиларимизни киши руҳининг инженерлари деб атади. Бу ифоданинг чуқур ма'носи бор. Бу ифода совет ёзувчиларининг одамларни тарбиялаш учун, совет ёшларини тарбиялаш учун, адабий ишда бракка йўл қўймаслик учун жавобгар эканликлари тўғрисида гапиради.

Ба'зи кишиларга Марказий Комитетнинг адабиёт масаласи юзасидан бундай қат'ий тадбирлар кўриши ғалати туйилади. Бизда бунга одатланмаганлар. Агар ишлабчиқаришда бракка йўл қўйилса ёки кенг исте'мол моллари ишлабчиқариш программаси бажарилмаса ёки эса, ёғоч тайёрлаш плани бажарилмай қолса, бунинг учун ҳайфсан э'лон қилиш керак дейдилар (залдагилар буни ма'қуллаб куладилар). агар кишиларнинг руҳини тарбиялаш ишида бракка йўл қўйилса, агар ёшларни тарбиялаш ишида бракка йўл қўйилса, бунга чидаб туриш мумкин, дейдилар. Бинобарин, бу ҳол ишлабчиқариш программасини бажармаслик ёки ишлабчиқариш мажбуриятини барбод қилишдан кўра ёмонроқ эмасми? Марказий Комитет ўзининг қарори блан ишимизнинг бошқа барча соҳаларида ҳам мафкура соҳасини мустаҳкамлашни кўзда тутади.

Сўнгги вақтда мафкура соҳасида катта ўпирилиш ва камчиликлар борлиги кўринди. Бу ерда «Звезда» ва «Ленинград» журналларида юз берган ҳол ҳақида сўзлаб ўтирмасдан сизларга кино сан'атимизнинг қолоқлигини, театр-драма репертуаримиз паст сифатли асарлар блан тўлганлигини эслатиб ўтишнинг ўзи кифоя. Марказий Комитет бу ишга аралашишга ва ишни қат'ий тузатишга мажбур бўлди. У, халқ олдидаги ўз мажбуриятини, ёшларни тарбиялаш масаласидаги мажбуриятини унутиб қўйган кишиларга қарши бериладиган зарбани юмшатиш ҳуқуқига эга эмас. Агар биз активимизнинг э'тиборини мафкура масалаларига қаратишни ва бу соҳада тартиб ўрнатишни, ишни аниқ йўлга солиб юборишни истасак, биз совет кишиларига хос, большевикларга хос ўткирлик блан мафкура соҳасидаги хато ва камчиликларни танқид остига олишимиз керак. Шундагина биз, ишни тузата оламиз.

Ба'зи адабиётчилар шундай мулоҳаза юритадилар: модомики уруш вақтида халқ адабиётга чанқоқ бўлиб қолган, китоблар кам чиқарилган экан, китобхон ҳар қандай чирик молни ҳам ҳазм қилиб юбораберади, деб ўйлайдилар. Аслда эса, бу тамомила бошқачадир, биз дидсиз адабиётчилар, муҳаррирлар, ноширларнинг тайёрлаб берган ҳар қандай адабиётларига бепарво қарай олмаймиз. Совет халқи совет ёзувчиларидан буюк қурилиш планларини бажаришга, мамлакатимиз халқ хўжалигини тиклаш ва янада ривожлантириш планларини бажа-

(ОХИРИ УЧИНЧИ БЕТДА)

„Звезда“ ва „Ленинград“ журналлари ҳақида ўртоқ ЖДАНОВ доклади

(БОШИ 1 ва 2-нчи БЕТЛАРДА)

ришга ёрдам берадиган ғоявий қуролни, ма'навий озиқни кутади. Совет халқи адабиётчилар олдига юксак талаблар қўяди, ўзининг ғоявий ва маданий талабларини қондиришни истайди. Уруш вақтида, шароит бўлмай, биз бу муҳим талабларни қондиролмадик. Халқ юз бераётган воқиаларни англашни истайди. Халқнинг ғоявий ва маданий савияси юксалди. У бизда босилиб чиқаётган адабиёт ва сан'ат асарларининг сифати блан кўпинча қониқмайди. Адабиётнинг ба'зи ходимлари, мафкура соҳасидаги ходимлари буни тушинмайдилар ва тушинишни истамайдилар.

Халқимизнинг диди ва талаби жуда ошди. Ана шу савияга кўтарилишни истамаган ёки бунга қодир бўлмаган кишилар кейинда қолиб кетади. Адабиёт халқ талаблари савиясида бориш бланги на қолмай, балки у халқнинг дидини ошириши, унинг талабларини яна юксалтириши, уни янги ғоялар блан бойитиши, халқни олға бошлаб бориши керак. Халқ блан бирга қадам ташлаб боролмаган, халқнинг ошган талабларини қондиролмаган, совет маданияти тараққиётининг вазифалари савиясида бўлолмаган кишилар муқаррар сафдан чиқиб қолади.

«Звезда» ва «Ленинград» журналлари раҳбар ходимларининг ғоявий камчиликларидан иккинчи катта хато келиб чиқади. Бу хато шундан иборатки, бизнинг ба'зи раҳбар ходимларимиз адабиётчилар блан муносабатда бўлганда, уларнинг олдига совет кишиларини сиёсий тарбиялаш манфаатлари ва адабиётчиларнинг сиёсий йўли манфаатлари нуқтаий назаридан вазифа қўймай, улар блан шахсий, ошна-оғайнигарчилик муносабат манфаатларини кўзда тутдилар. Ғоявий жиҳатдан зарарли ва бадиий жиҳатдан паст турадиган кўпгина асарлар бирон ёзувчини хафа қилишни истамаганликлари натижасида босиб чиқарилганини гапирадилар. Бундай ходимлар нуқтаий назаридан, кимнидир хафа қилмаслик учун, халқ манфаатларидан, давлат манфаатларидан кечиш мумкин экан. Бу мутлақо нотўғри ва сиёсий жиҳатдан хато бўлган кўрсатмадир. Бу—миллионни қора чақага айлантириш блан баравар бўлган бир нарсадир.

Партия Марказий Комитети ўзининг қарорида адабиётда принципиал муносабатларни ошна-оғайнигарчилик муносабатларига алмаштириб юборишнинг жуда катта зарарини уқдириб ўтади. Ба'зи адабиётчиларимиз ўртасидаги принципсиз ошна-оғайнигарчилик муносабатлар катта салбий роль ўйнади, кўп адабий асарларимиз ғоявий савиясининг пасайишига сабаб бўлди, адабиётга, совет адабиётига ёт бўлган кишиларнинг кириб олишини осонлаштирди. Ленинграддаги мафкура соҳаси раҳбарларининг, Ленинград журналлари раҳбарларининг ишга танқид кўзи блан қарамасликлари, принципиал муносабатларни ошна-оғайнигарчилик муносабатларига алмаштиришлари, халқ манфаатларини назарда тутмасликлари ишга жуда катта зарар келтирди.

Ўртоқ Сталин бизларга агар кадрларни сақлаб қолишни истасак, уларни ўқитишни ва тарбиялашни истасак, биз кимнидир хафа қилишдан қўрқмаслигимиз, принципиал, дадил, ошкора ва об'ектив танқиддан қўрқмаслигимиз керак, деб та'лим беради. Агар танқид бўлмаса, ҳар қандай ташкилотнинг, шу жумладан адабий ташкилотнинг ҳам бузилиши мумкин. Агар танқид бўлмаса ҳар қандай яра кучаяди, кейин уни тузатиш қийин бўлиб қолади. Дадил ва ошкора танқидгина кишиларимизнинг камолга етишига ёрдам беради, уларни олға боришга, ўз ишларидаги камчиликларни енга олишга руҳлантиради. Танқид бўлмаган ерда чириш ва турғунлик илдиз отади, у ерда олға силжиш бўлмайди.

Ҳарбир совет кишиси, ҳар кун ўз ишига якун ясаши, қўрқмасдан ўзини текшириши, ўз ишини таҳлил қилиши, ўзининг камчилик ва хатоларини мардона танқид қилиши, ўз ишида яхши натижаларга эришмоқ учун ақл ишлатиши ва ўзини ўстириш устида муттасил ишлаши—тараққиётимизнинг энг муҳим шарти эканлигини ўртоқ Сталин кўп марта уқдириб ўтди. Бошқа ҳамма ходимларга бу нақадар оид бўлса, адабиётчиларга ҳам шу қадар оиддир. Ўз ишини танқид қилишдан қўрққан киши халқ ҳурматига муносиб бўлмаган, бебурд қўрқоқдир. **(Гулдурос олқишлар).**

Ўз ишига танқидий муносабатда бўлмаслик, принципиал муносабатларни ошна-оғайнигарчилик муносабатларига алмаштириш ҳоллари Совет ёзувчилар союзи правлениясида ҳам кенг тармоқ отган. Союз правленияси, шу жумладан унинг раиси ўртоқ Тихонов «Звезда» ва «Ленинград» журналларида бўлган ва очиб ташланган хатолар учун, совет адабиётига Зошченко, Аҳматова ва советларга қарши бошқа ёзувчиларнинг та'сирлари ўтишига тўсқинлик қилмаганликлари учунгина эмас, балки совет адабиётига ёт бўлган одат ва кайфиятларнинг журналларимизга сингишига йўл қўйиб берганликлари учун ҳам жавобгардирлар.

Ленинград журналларида бундай камчиликларга йўл қўйилишига журнал раҳбарлигида вужудга келган мас'улиятсизлик системаси ҳам сабаб бўлди. Бу ерда шундай ҳолат вужудга келганки журналга умуман ким жавобгар экани, унинг бўлимларига кимлар жавобгар эканини ма'лум эмас. Бу ерда энг оддий тартиб ҳам йўқ. Бу камчиликни тугатиш керак. Шунинг учун ҳам Марказий Комитет ўз қарори блан «Звезда» журналига бош муҳаррир тайинлади. Бу бош муҳаррир журналнинг тутган йўли учун, журналда босиладиган асарларнинг юксак ғоявий ва бадиий сифати учун жавобгардир.

Ҳарқандай ишда бўлгани каби журналларнинг ишида ҳам тартибсизлик ва анархияга йўл қўйиш мумкин эмас. Журналнинг тутган йўли ва унда босиладиган материалларнинг мазмуни учун аниқ жавобгарлик керак.

Биз Ленинград адабиёти ва Ленинград мафкура соҳасининг шонли ан'аналарини тиклашимиз лозим. Ҳамиша илғор ғоялар, илғор маданиятни тарғиб қилиб келган Ленинград журналларининг ғоясизлик ва туturуқсизликка йўл қўйганликлари ачинарлидир. Мафкуравий ва маданий соҳада илғор марказ бўлмиш Ленинграднинг шон-шуҳратини тиклаш керак. Ленинград ленинчи большевистик ташкилотларнинг бешиги бўлганлигини эсда тутиш лозим Ленин блан Сталин бу ерда большевиклар партиясига асос солдилар, большевикча дун'ёга қараш, большевикча маданият асосларини яратдилар.

Ленинграднинг ана шу шонли ан'аналарини тиклаш ва янада ривожлантириш Ленинград ёзувчиларининг, Ленинград партия активининг шарафли ишидир. Ленинграддаги мафкура соҳаси ходимларининг ва даставвал ёзувчиларнинг вазифаси — Ленинград адабиётидан ғоясизлик ва туturуқсизликни суриб чиқаришдан иборат, токи илғор совет адабиёти байроғи баланд кўтарилсин, ғоявий ва бадиий юксалиш учун ҳарқандай имкониятдан фойдаланилсин, ҳозирги замон мавзу'ларидан кейинда қолинмасин, халқ талабларидан орқада қолинмасин, ўз ишларидаги камчиликларни дадил танқид қилиш ҳар тарафлама кучайтирилсин, хушомадгўйлик, тўдачилик ва ошнаоғайнигарчилик манфаатларини кўзда тутган танқидни эмас, балки ғоявий жиҳатдан юксак, мустақил, чинакам большевикча танқид дадиллик блан кучайтирилсин.

Ўртоқлар, Ленинград шаҳар партия ташкилоти, хусусан унинг пропаганда ва агитация бўлими ва пропаганда секретари ўртоқ Широковнинг қандай жиддий хатога йўл қўйганлиги ҳозир ҳаммамиз учун равшан бўлмоғи керак. Ўртоқ Широков мафкура соҳасидаги ишларга етакчи қилиб қўйилган эди, журналларнинг ишидаги жиддий хатолар учун даставвал у жавобгардир. Ленинград партия комитети июнь ойининг охирида «Звезда» журнали редакциясининг янги ҳай'ати тўғрисида қарор чиқариб, қўпол сиёсий хатога йўл қўйди, бу журнал редакцияси ҳай'атига Зошченко ҳам киргизилган эди. Шаҳар партия комитетининг секретари ўртоқ Капустин ва шаҳар партия комитетининг пропаганда бўйича секретари ўртоқ Широковнинг шундай хато қарорни қабул қилганликларига уларнинг сиёсий кўрлиги сабаб бўлди деб кўрсатиш мумкин. Такрор айтаманки, бу хатоларнинг ҳаммасини мумкин қадар тезроқ ва қат'ият блан тузатиш керак, токи партиямизнинг ғоявий ҳаётида Ленинграднинг ўйнаган роли тиклансин.

Ҳаммамиз Ленинградни севамиз, партиямизнинг илғор отрядларидан бири бўлмиш Ленинград партия ташкилотини ҳаммамиз севамиз. Ленинград адабиёт соҳасида бўлган ва Ленинграддан ўз мақсадлари учун фойдаланишни истайдиган тасодифий унсурларга бошпана бўлмаслиги керак. Зошченко, Ахматова ва шунга ўхшаш кишилар учун совет Ленинградн қадрли эмас. Улар Ленинградни бошқача ижтимоий-сиёсий тартиблар ва бошқа мафкура макони сифатида кўришни истайдилар. Уларнинг назарида эски Петербург гавдаланади, эски Петербургнинг образи бўлмиш Мис чавандоз гавдаланади. Биз Совет Ленинградини, совет маданиятининг илғор маркази бўлмиш Ленинградни севамиз. Ленинграддан чиққан буюк инқилобчи ва демократик арбобларнинг шонли қабиласи бизларнинг боболаримиздир, биз тарихимизни улардан бошлаймиз. Ҳозирги Ленинграднинг шонли ан'аналари ана шу буюк инқилобий демократик ан'аналар тараққиётининг давомидир. Биз бу ан'аналарни бошқа ҳеч нарса блан алмаштирмаймиз. Ленинград активи ишни мумкин қадар тез ва яхши йўлга қўйиш ва ғоявий соҳадаги ишларимизни илгари силжитиш учун ўз хатоларини дадил ва тетиклик блан таҳлил этсин. Ленинград большевиклари совет мафкурасини шакллантириш, совет ижтимоий онгини такомиллаштириш соҳасидаги ташаббускор ва илғор кишилар сафидан яна ўз жойларини олишлари керак. **(Гулдурос олқишлар).**

Ленинград шаҳар партия комитетининг мафкура соҳасида шундай нуқсонларга йўл қўйишига нималар сабаб бўлди? Афтидан, Ленинград шаҳар партия комитети шаҳарни тиклаш, унинг саноатини ривожлантириш соҳасида навбатдаги амалий ишлар блан машғул бўлиб, ғоявий тарбия ишларининг аҳамиятини унутиб қўйган бўлса керак. Ана шу унутиш Ленинград ташкилотига қимматга тушди. Ғоявий ишларни унутиш ярамайди. Кишиларимизнинг ма'навий бойлиги моддий бойликларга нисбатан кам аҳамиятга эга эмас. Моддий бойлик ишлаб чиқариш соҳасидагина эмас, балки мафкура соҳасининг истиқболи тўғрисида ҳам ғам емай 'кўр-кўрона яшаш мумкин эмас. Совет кишиларимиз шу даража ўсиб воя етганларки, улар ўзларига тақдим этилган ҳарқандай ма'навий маҳсулотни «ҳазм» қилабермайдилар. Ўз ишларини қайтадан тузмаган ва халқнинг ўсган талабларига жавоб беролмайдиган маданият ва сан'ат ходимлари тез орада халқнинг ишончидан маҳрум бўлиб қолишлари мумкин.

Ўртоқлар, бизнинг совет адабиётимиз халқ манфаатлари блан, Ватан манфаатлари блан яшамоқда ва яшамоғи керак. Адабиёт — халқнинг жонажон ишидир. Шу сабабдан, халқ сизнинг ҳарбир муваффақиятингизни, ҳарбир муҳим асарингизни ўз ғалабаси деб билади. Шунинг учун ҳам яхши ёзилган ҳарбир асарни ютиб чиқилган жанг блан ёки хўжалик соҳасидаги катта ғалаба блан таққослаш мумкин. Аксинча, совет адабиётида ярамсиз бўлган ҳарбир асар халқни, партияни, давлатни жуда хафа қилади ва қайғиртади. Марказий Комитетнинг қарори худди шуни назарда тутади. Марказий Комитет халқ манфаатлари тўғрисида, унинг адабиёти тўғрисида ғамхўрлик қилмоқда ва Ленинград ёзувчиларининг ишларидаги хато ва нуқсонлардан қаттиқ ташвишланмоқда.

Ғоясиз кишилар совет адабиёти ходимларининг Ленинграддаги отрядини унинг негизидан маҳрум этишни истасалар, уларнинг ишларидаги ғоявийликка путур етказмоқчи бўлсалар, Ленинград ёзувчиларининг ижодини унинг жамиятни қайтадан қуришдан иборат аҳамиятидан маҳрум этмоқчи бўлсалар, Марказий Комитет Ленинград адабиётчилари ўзларини ва ўз журналларини ғоясизлик, принципсизлик, маслаксизлик йўлига бошлаш соҳасидаги ҳарқандай уринишларга чек қўйиш учун ўзларида куч топурлар деб ишонади. Сизлар мафкура соҳасининг олдинги сафида турибсиз. Сизларнинг олдингизда халқаро аҳамиятга эга бўлган катта вазифалар турипти. Бу ҳол ҳарбир чин совет адабиётчисининг ўз халқига, ўз давлатига ва ўз партиясига нисбатан жавобгарлик ҳиссини ошириши, бажараётган ишининг муҳимлигини яхши англаши лозим.

Мамлакат ичкарисида ва халқаро майдонда эришган муваффақиятларимиз буржуазия оламига ёқмайди. Иккинчи жаҳон уруши натижасида социализм мавқи'лари мустаҳкамланди. Социализм масаласи Европадаги кўп мамлакатларда кун тартибига қўйилди. Ҳарқандай ниқобдаги империалистларга бу ҳол ёқмайди, улар социализмдан қўрқадилар, социалистик мамлакатимиздан қўрқадилар, чунки социалистик мамлакатимиз бутун илғор инсоният учун намунадир. Империалистлар, уларнинг мафкура соҳасидаги малайлари, адабиётчилари ва журналистлари, уларнинг сиёсатчилари ва дипломатлари мамлакатимизга туҳмат қилиш учун, социализмни нотўғри тасвирлаш ва унга туҳмат қилиш учун ҳарқандай йўллар блан уринмоқдалар. Бундай шароитда совет адабиётининг вазифаси совет адабиётимиз ша'нига, социализм ша'нига бўлган ана шундай қабиҳ туҳмат ва бўҳтонларга зарба бериш блан бирга, чириб тарқалиб кетиш ҳолатида турган буржуа маданиятини дадил фош қилиш ва унга ҳужум қилишдан ҳам иборатдир.

Ғарбий Европадаги ва Америкадаги ҳозирги адабиётчилар, шунингдек кино режиссёрлар ва театр режиссёрларининг ижодиёти ташқи жиҳатдан ҳарқандай гўзал шаклга ўралмасин, барибир улар ўзларининг буржуа маданиятини сақлаб қололмайдилар ва ривожлантиролмайдилар, чунки бу буржуа маданиятининг ма'навий асоси пуч ва чирикдир, чунки бу маданият хусусий капиталистик мулкчиликка хизмат қилади, буржуазия жамиятидаги юқори табақаларнинг шахсий манфаатларига хизмат қилади. Буржуа адабиётчилари, кино режиссёрлари, театр режиссёрларининг ҳаммаси жамиятдаги илғор қатламларнинг э'тиборини сиёсий ва ижтимоий курашнинг ўткир масалаларидан четга тортишга интилади ва илғор кишиларнинг э'тиборини ҳархил ошиқ-ма'шуқларни мақташ, ҳарқандай авантюрист ва тасодифий унсурларнинг саргузаштларига мадҳия ўқиш блан тўлиб тошган разил, бебурд, ғоясиз адабиёт ва сан'атга жалб этмоқчи бўлади.

Буржуа маданияти олдида сажда қилиш ёки бу маданиятнинг шогирди бўлиш биз илғор совет маданиятининг вакилларига, совет ватанпарварларига муносибми? Ҳарқандай буржуа-демократик тузумдан юксак бўлган тузумни, буржуазия маданиятидан кўп даражада юксак бўлган маданиятни акс эттирувчи маданиятимиз янги умумий инсоний аҳлоқни бошқаларга ўргатишга ҳақлидир, албатта. Бизлардек халқни ва бизнинг мамлакатимиздек мамлакатни қаерда топа оласиз? Совет халқимизнинг Улуғ Ватан урушида кўрсатган олижаноб инсоний хислатларини ва унинг тинч тараққиёт даврига ва хўжалик ҳамда маданиятни тиклаш даврига ўтгач, меҳнат соҳасида кун сайин кўрсатаётган фазилатларини қаерда тополасиз! Халқимиз кун сайин тобора баланд чўққига кўтарилмоқда. Бугунги аҳволимиз кечаги аҳволга ўхшамайди, эртаги аҳволимиз бугунги аҳволга ўхшамайди. Бизлар 1917 йилгача бўлган руслар эмасмиз, бизнинг Русь илгариги Русь эмас, бизнинг табиатимиз ҳам бошқачадир. Биз мамлакатимизнинг қиёфасини тамомила ўзгартириб юборган ғоят буюк ислоҳатлар блан бирга ўзгардик ва ўсдик.

Совет кишиларининг ана шу янги фазилатларини кўрсатиш, халқимизнинг бугунги аҳволини кўрсатибгина қолмай, балки унинг истиқболига ҳам назар солиш, олға олиб борадиган йўлни аниқ кўришда ёрдам бериш — ҳарбир соф виждонли совет ёзувчисининг вазифасидир. Ёзувчи воқиаларнинг кетида судралиб қололмайди, у халқнинг олдинги кишилари сафида бориши ва унинг тараққиёт йўлини кўрсатиб бериши керак. Ёзувчи социалистик реализм методига амал қилиб, воқи'лигимизни виждон ва э'тибор блан ўрганиб, тараққиётимиздаги жараёнларнинг моҳиятини чуқур билишга ҳаракат қилиб, халқни тарбиялаши ва уни ғоявий жиҳатдан қуроллантириши лозим. Биз совет кишисининг энг яхши фазилат ва хислатларини кўрсатиб, уларга истиқболни очиб бериш блан бирга, кишиларимизга уларнинг қандай бўлишлари кераклигини, ўтмишнинг сарқитларини, я'ни совет кишиларининг олға боришига халақит берадиган сарқитларини йўқотишлари лозим эканлигини ҳам кўрсатишимиз лозим. Совет ёзувчилари ёшларимизни ўз кучларига ишонадиган ва ҳечқандай қийинчиликлардан қўрқмайдиган тетик кишилар қилиб тарбиялашда халққа, давлатга ва партияга ёрдам беришлари керак.

Буржуа сиёсатчилари ва адабиётчилари совет тузумининг ва совет маданиятининг ютуқлари тўғрисидаги ҳақиқатни ўз халқларидан яширишга ҳарқанча уриниб кўрсалар ҳам, Совет Иттифоқи тўғрисидаги ҳақиқатнинг чет элларда ма'лум бўлишига йўл қўймаслик учун ҳарқанча ғов тўссалар ҳам, совет маданиятининг ҳақиқий юксалиши ва ривожланишини бекитишга ҳарқанча тиришиб кўрсалар ҳам, барибир бу уринишларнинг ҳаммаси ҳалокатга маҳкумдир. Биз ўз маданиятимизнинг кучини ва фазилатини жуда яхши биламиз. Маданий делегацияларимизнинг чет элларда эришган жуда катта муваффақиятларини, физкультура парадимизни ва шу сингариларни эсга олиб ўтиш кифоядир. Ажнабийларга хос ҳамма нарса олдида сажда қилиш ёки пассив мудофаа йўлини тутиш биз учун муносиб эмас!

Феодализм тузуми ва ундан кейин буржуазия ўз тараққиёти даврида янги тузумнинг барпо этилишига ёрдам берган ва унинг тараққиётини мақтаган сан'ат ва адабиётни ярата олган экан, инсоният маданияти ва тараққиёти тарихида бўлган энг яхши нарсаларнинг ҳаммасини ўзида гавдалантирган янги, социалистик тузум дун'ёда эски замонлардаги ижодиётнинг энг яхши намуналарини ҳам орқада қолдирадиган энг илғор адабиётни вужудга келтира олади.

Ўртоқлар, Марказий Комитет нимани талаб қилади ва нимани истайди? Партия Марказий Комитети Ленинград активи ва Ленинград ёзувчиларининг ғоявий ишларимизни юксак даражага кўтариш зарур бўлган пайт келганлигини яхши тушиниб олишларини истайди. Ёш совет авлоди совет социалистик тузумининг куч ва қудратини мустаҳкамлаши, моддий фаровонлигимиз ва маданиятимизни мисли кўрилмаган даражада яшнатиш учун совет жамиятининг ҳаракатга келтирувчи кучларидан тўла фойдаланиши лозим. Ёш авлод ана шу буюк вазифаларни бажариш учун тўсқинликлардан қўрқмайдиган ва тўсқинликларга чидаш бериб, уларни бартараф қила оладиган дадил ва мард қилиб тарбияланиши лозим. Бизнинг кишиларимиз илмли, юксак ғояли, юксак маданиятли, ма'навий талаб ва дид жиҳатидан баланд ўринда турадиган кишилар бўлмоғи керак. Бу мақсадга эришмоқ учун адабиётимиз, журналларимиз ҳозирги замон вазифаларидан четда турмасликлари, балки ёшларни совет тузумига фидокорона садоқат руҳида, халқ манфаатларига сидқи-дил блан хизмат қилиш руҳида тарбиялашда партияга ва халққа ёрдам беришлари керак.

Совет ёзувчилари ва мафкура соҳасидаги барча ходимларимиз ҳозирги вақтда курашнинг олдинги сафида турибтилар, чунки тинч тараққиёт даврида мафкура соҳасининг ва биринчи галда адабиётнинг вазифалари ўз аҳамиятини йўқотмайди, балки, аксинча уларнинг аҳамияти янада ошади. Халқ, давлат, партия адабиётнинг ҳозирги замон масалаларидан узоқлашувини эмас, балки адабиётнинг совет ҳаётининг ҳамма соҳаларига фаол суратда аралашувини истайди. Большевиклар адабиётни ғоят қадрлайдилар, халқнинг ма'навий ва сиёсий бирлигини мустаҳкамлашда, халқни жипслаштириш ва тарбиялашда адабиётнинг буюк тарихий хизмати ва ролини яхши биладилар. Партия Марказий Комитети мамлакатимизда ма'навий маданиятнинг авж олишини истайди, чунки партия Марказий Комитети ана шу маданий бойликни, социализмнинг асосий вазифаларидан бири деб билади.

Партия Марказий Комитети совет адабиётининг Ленинград отряди ма'навий ва сиёсий жиҳатдан соғлом бўлиб, ўз хатоларини тезликда тузатади ва совет адабиёти сафида ўзига муносиб ўрин олади деб ишонади.

Марказий Комитет Ленинград ёзувчиларининг ишидаги камчиликлар йўқотилади ва Ленинград партия ташкилотининг ғоявий ишлари жуда қисқа вақт ичида партия, халқ, давлат манфаатлари ҳозир талаб қилаётган юксак даражага кўтарилади, деб ишонади. **(Гулдурос олқишлар. Ҳамма ўрнидан туради).**

Пахтанинг бир грамми ҳам нобуд қилинмасин!

Ўзбекистон пахтакорлари бу йил мамлакатга бир миллион 160 минг тонна пахта етказиб беришлари керак. Бир миллион бир юз олтмиш минг тонна. Бу — пахтакорларимизнинг йил бошидан бери ҳалол меҳнат қилишлари орқасида етишган мўл ҳосилдир. Бу ҳосил ҳали колхоз ва совхозларимизнинг даласида. Уни зўр уюшқоқлик блан териб олиш керак.

Бир миллион бир юз олтмиш минг тонна граммлардан ҳосил бўлади. Ғўза тупларининг ҳарбир чаноғидаги 4—5 грамм пахта бир миллион бир юз олтмиш минг тоннанинг ҳиссаларидир. Шунинг учун ҳам ҳарбир ҳалол колхозчи пахта терганида чаноқларда бир грамм ҳам пахтанинг қолиб кетишига йўл қўймайди. Бир грамм пахтага унинг меҳнати сингган. Унинг мамлакат олдида олган мажбуриятн ана шу граммларнинг жам'ида адо этилади. Агар ҳарбир туп ғўзада биттадан кўсак қолса, бир гектар ерда 50 килограмм пахта бекорга қолиб кетади деган гап. Ҳарбир грамм пахтанинг нақадар қимматли эканини шундан ҳам билиш мумкинки, агар бир килограмм пахта ерда қолиб кетса, аҳоли тўқимачилик саноатидан 2,5 метр чит ва шунга ўхшаш мой ва бошқа маҳсулот ололмайди.

Пахта ана шундай бебаҳо ва қимматли хомаш'ёдир. Уни теришда, хирмонларга келтиришда, тайёрлаш пунктларига жўнатишда ва қаерда бўлмасин нобуд қилиш халқ ва давлат манфаати учун жуда катта зиёндир. Пахтани нобуд қилиш, ўғирлаш оғир жиноятдир. Ўтган йили пахта тайёрлашда йўл қўйилган хатоларнинг биттаси нобудгарчиликка қарши етарлик кураш олиб борилмаганлигидир. Пахтачиликни ривожлантиришда кескин бурилиш ясалиши лозим бўлган 1946 йилда бир грамм ҳам пахтанинг нобуд бўлмаслиги учун кураш барча партия ва совет ташкилотлари, тайёрлаш органлари ходимлари, барча партияли ва партиясиз большевикларнинг шарафли бурчидир.

Ўзбекистон ССР Министрлари Совети ва УзК(б)П Марказий Комитети «1946 йилги пахта ҳосилини териш ва тайёрлаш тўғрисида»ги қарорида пахта нобудгарчилигига қарши кураш тадбирлари ҳақида жуда яхши йўл кўрсатиб бердилар. Бу қарорда шундай дейилган:

Далалардаги пахта чаноқда қолдирилмай, тоза терилсин, шунингдек тўкилган пахтанинг ўз вақтида териб олиниши та'минлансин ва ҳосилнинг нобуд бўлиши, пайхон қилиниши, ўғирланиши, сифатининг бузилишига йўл қўйилмасин, пахта ҳосили ёнғиндан сақлансин.

Ҳарбир далачилик бригадаси ва звенода ҳар куни терилган пахта аниқ ҳисобга олинсин, пахтанинг тегишли накладнойлар блан расмийлаштирмай туриб, тайёрлаш пунктларига юборилишига йўл қўйилмасин.

Дала йўллари, тайёрлаш пунктлари ва пахта заводлари ўртасидаги йўлларда тўкилган пахталар ўз вақтида териб олинсин, тўкилган пахтани солиш учун йўлларга яшиклар қўйилсин.

Ана шундай аниқ кўрсатма бўлишига қарамасдан, йиғим-теримнинг биринчи кунлариданоқ, пахтани нобуд қилиш, терилган пахтани аниқ ҳисобга олмаслик ҳоллари ҳукм сурмоқда. Сурхондар'ё область, Узун районининг йўлларига тўкилган пахталарни териб солиш учун яшиклар қўйилмаган. Районнинг Жончека, Телпакчинор, Узун қишлоқ советларининг йўллари тўкилган пахталар блан тўла. Аммо, на район партия ва комсомол ташкилоти, ва на тайёрлаш органларининг ходимлари пахта нобудгарчилигига қарши курашмайдилар. Бухоро область Каган районининг Сиёзипоён қишлоқ советидаги Сталин номли колхозда оёқ ости бўлиб тўкилиб ётган пахталарнинг ҳисоби йўқ. Хоразм область Янги ариқ районидаги Наримонов номли колхознинг пунктга 250 килограмм деб юборган пахтасини тортганда 300 килограмм чиқди. Бу ҳол колхозда терилган пахтанинг аниқ ҳисобга олинмаслигини кўрсатади.

Пахтанинг нобуд қилинишига қарши кескин кураш олиб бориш керак. Ўзбекистон комсомоллари, пионер ва ўқувчилари бу соҳада зўр ташаббус кўрсатишлари зарур.

Пахтанинг бир грамми ҳам нобуд қилинмасин!

Узун районида пахта терими ёмон аҳволда

Сурхондар'ё область, Узун районининг колхозчилари бу йил мўл ҳосил учун астойдил курашдилар. Колхоз далаларидаги ҳосил бу йил районнинг пахта тайёрлаш планини муваффақиятли бажаришидан дарак беради.

Район сентябрь ойида йиллик планнинг 47 проценти миқдорида пахта топшириши керак. Шу планга мувофиқ теримга 2561 киши ажратилди. Бу теримчиларнинг ҳарбири кунда ўртача 50 килограммдан пахта териши керак. Аммо, районнинг партия, совет ташкилот раҳбарлари ва техника экинлари бўлими колхозларда теримнинг қандай бораётганини устидан конкрет раҳбарлик қилмай келадилар.

Жончека қишлоқ советидаги Ворошилов номли колхозда 200 дан ошиқ ишчи кучи бўлиб, ундан 140 таси пахта теришга ажратилган. Агар буларнинг кучидан унумли фойдаланилса, ҳар куни 7 тонна пахта терилиши мумкин. Бунинг ўрнига 5—6 тоннага етар-етмас пахта терилмоқда. Бу колхозда меҳнат интизоми яхши йўлга қўйилмагани учун фақат 45—50 киши нормани бажаради.

Колхоз раҳбарлари (раиси Самад Қурбонов) прогулчиларга қарши мутлақо чора кўрмайди. Колхоз «катталари»нинг хотинлари ишга чиқмай, бошқалар ҳисобига яшаб келадилар. Масалан, раис Қурбоновнинг хотини Ҳадича Қурбонова 2—3 йилдан бери колхозда мутлақо ишламайди. Унинг ўрнига раиснинг ўгай қизи, 14 яшар ўқувчи Фотима ишлайди-да, меҳнат куни раиснинг хотинига ёзилади. Шундай қилиб дала бетини кўрмаган Ҳадича Қурбоновага 9 ой мобайнида 119,5 меҳнат куни ёзилган. Шунингдек, ҳосилот совет раиси Сулаймоновнинг хотини Ҳолдона 9 ой мобайнида бир кун ҳам ишламаган. Партия ташкилотининг секретари Бобоевнинг хотини Тўлғай Бобоева ҳам 9 ой ичида битта меҳнат куни ишламаган.

Бу колхозда терим бошлангандан бери бир кун ҳам график бажарилгани йўқ. Бунинг устига терилган пахта вақтида топширилмай колхозда тўпланиб қолмоқда. Ҳолбуки, колхозда битта автомашина, 5 арава, 51 от ва 50 дан ошиқ эшак, туя бўлиб, булар блан пунктга ҳозирги терилган пахтага икки баравар кўп пахтани ташиш мумкин.

Пахта теришнинг судралиши ва терилган пахтанинг ўз вақтида давлатга топширилмаслик каби ҳоллар райондаги «Қизил нишон», «Қизил ғунча», «1—Май», «Агрокультура», Калинин, Чкалов номли колхозларда ҳам юз бермоқда. Шунинг натижасида районда кунлик териш ва пахта топшириш графиги бажарилмаётир.

Узун райони областьнинг уруғлик пахта берадиган районларидан ҳисобланади. Шундай бўлгани ҳолда, кўпчилик колхозларда пахталарни сортларга ажратиб теришга мутлақо э'тибор берилмаётир. Ҳатто пахталарнинг сортлари бузилаётганини ўз кўзи блан кўрган район раҳбарлари ҳам тегишли чора кўрмайдилар. Район партия комитетининг секретари беркитилган Узун қишлоқ советидаги «Меҳнат» колхозида пишмаган хом пахта терилмоқда, соғлом пахталар касалланган пахталар блан аралаштириб юборилмоқда. Шунинг учун қабул пунктидан ҳар куни 2—3 аравалаб пахта қайтарилади. Лекин бунга қарши тегишли зарба берилмаётир.

Районда терилган пахтани вақтида давлатга топшириш учун катта имконият бор. Шунга қарамай колхоз хирмонларида 3—4 процент пахта босилиб ётади.

Узун районининг раҳбарлари (район партия комитетининг секретари ўртоқ Бойбўтаев, район ижроия комитетининг раиси ўртоқ Қодиров, техника экинлари бўлимининг бошлиғи ўртоқ Қўшоқов) пахта териш ва давлатга топширишдаги бундай ярамас ҳолларга кескин зарба беришлари, пахтанинг нобуд бўлишига қарши курашни кучайтиришлари керак.

Р. ТИЛАКЗОДА.

„Меҳнат роҳат“ колхози пахта тайёрлаш планини бажарди

Сурхондар'ё область Жарқўрғон районидаги «Меҳнат роҳат» колхози (раиси ўртоқ Боймуродов, партия ташкилотининг секретари ўртоқ Шомуродов) 19 сентябрьда йиллик пахта тайёрлаш планини муддатидан илгари 102 процент бажарди. Колхоз 185 гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан 17 центнердан пахта топширди. Колхозчилар пахтанинг барча ҳосилини қисқа муддатда йиғиб териб олиш ва бу йил ҳаммаси бўлиб, давлатга ҳарбир гектар ердан 30 центнердан ҳосил топшириш мажбуриятини олдилар.

Колхознинг ўртоқ Шарифхўжақулов бошлиқ юзцентнерчи звеноси 4 гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан ҳозир 44 центнердан ва ўртоқ Ҳидиров бошлиқ звеноси 42 центнердан ҳосил топширдилар. Ўртоқ Жўра Қодиров бошлиқ бригада 47 гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан ҳозир 21 центнердан пахта топширди. Бригада пахтанинг ҳамма ҳосилини йиғиб 40 центнердан ҳосил топшириш мажбуриятини олди.

Ўртоқ Ботирова 300 килограммдан пахта тераётир

Фарғона область, Бувайда район, Каттаховуз қишлоқ советидаги Максим Горький номли колхоз правленияси (раиси ўртоқ Алиқулов) теримчиларнинг меҳнатидан унумли фойдаланиш учун уларга яхши шароит туғдириб берди. Терим даврида илғорларни мукофотлаш учун ҳар турли қимматбаҳо моллар ажратилди. Теримчилар УзССР Министрлар Совети ва УзК(б)П Марказий Комитетининг «1946 йилги пахта ҳосилини териш ва тайёрлаш тўғрисида»ги қарорини яхши ўрганиб олдилар. Бу эса уларнинг терим нормаларини тўла ва ошириб бажаришларига сабаб бўлмоқда.

Колхозда 30 дан ортиқ теримчи мавсумда 15 минг килограммдан пахта териш учун ўзаро социалистик мусобақа ўйнаб, кунлик нормани 2—3 баравар ошириб бажармоқдалар. Чевар теримчи Салимахон Ботирова, Шарофатой Холматова, Раҳбарой Турғунова, Кўпайсин Эргашева ва Офтобхон Ориповалар 200—250 килограммдан тераётирлар. Ўртоқ Салима Ботирова эса, ҳар куни 300 килограммдан пахта териб, 7—8 норма бажармоқда.

Қ. ТУРСУНОВ.

Париж Сулҳ Конференциясида

Италия масалаларини кўручи ҳарбий комиссиянинг мажлиси

ПАРИЖ, 17 сентябрь (ТАСС махсус мухбиридан). Бугун Италия блан тузиладиган сулҳ шартномаси масаласидаги ҳарбий комиссия ўз ишини давом эттирди. Жанубий Африка Иттифоқи делегацияси томонидан таклиф қилинган бирданча тузатиш кўриб чиқилди. Бу тузатишларнинг ҳаммаси Министрлар кенгашида қабул қилинган ҳарбий чекланишларни енгиллаштиришга қаратилган эди. Ҳамма тузатишлар ҳам комиссия а'золарининг жуда кўпчилиги блан рад этилди.

Венгрияга доир сиёсий ва территория масалаларини кўручи комиссияда

ПАРИЖ, 18 сентябрь (ТАСС махсус мухбиридан). Венгрияга доир сиёсий ва территория масалаларини кўручи комиссиянинг бугунги мажлисида Чехословакия вакили Клементис Венгрия блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасига янги модда қўшишни таклиф қилди. Бу модда Чехословакияга ўз территориясида яшаб турган венгер аҳолисидан энг кўпи 200 минг кишини Венгрияга кўчиришга рухсат беради. Чехословакия вакилининг таклифида айтилишича, Венгрия бу кишиларни ўз территориясига қабул қилиши ва уларни ўз гражданлари деб таниши керак.

Шу муносабат блан комиссия а'золари Венгрия делегациясининг фикрини эшитмоқчи бўлган эдилар.

Бугун комиссия Венгрия вакили Сегеди Максимнинг нутқини эшитди. Мажлис Чехословакия делегациясининг таклифига қарши чиқди.

* * *

Бугун Болгария блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасининг Болгарияга доир сиёсий ва территория масалаларини кўручи комиссия муҳокама қилиниши лозим бўлган ҳамма моддаларни кўриб чиқишни асосан тамомлади.

Бироқ, комиссия ҳали икки модда юзасидан қарор қабул қилганича йўқ. Бирини модда Греция блан Болгария ўртасидаги чегарани белгилашга оиддир. Бундай хабар қилинганига, Греция делегацияси бу модда тўғрисидаги таклифни қайта кўриб чиқишни сўради. Комиссия бу масала бўйича айтилганидан кейин бу модда юзасидан қарор қабул қилинади.

Комиссия озчилик ташкил қилган миллатларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш таклифини кўриб чиқди. Буюк Британия делегацияси таклиф этган бу модда тўғрисидаги қарор ҳам қабул қилинган эмас.

* * *

Ҳарбий комиссиянинг мажлисида бугун Жанубий Африка Иттифоқи делегацияси Италия ҳарбий-денгиз флотини кўпайтириш тўғрисидаги таклифи бир овоздан рад қилинди.

Югославия блан Эркин Триест территориясининг ўртасидаги чегара масаласини муҳокама қилиш

ПАРИЖ, 18 сентябрь (ТАСС махсус мухбиридан). Италияга доир сиёсий ва территория масалаларини кўручи комиссия Югославия блан Эркин Триест территорияси ўртасидаги чегара масаласини муҳокама қилмоқда.

Чехословакия делегациясининг вакили Сакаинович бу масалани ҳал қилиш келгусида жанжаллар чиқишига сабаб бўлмаслиги лозим, деди. У Чехословакия делегацияси Бразилия ва Жанубий Африка таклиф этган тузатишларга қарши чиқади, деди. Белоруссия делегациясининг бошлиғи Киселев Триестдан Италияга ўтадиган йўлак тузилишига ва Ғарбий Истрия районларини Эркин территория составига қўшишга қарши чиқди.

Адолат Италиянинг ўз миллий, этник ва иқтисодий чегараларига қайтишини ва Юлия Ўлкасини унинг маркази бўлган Триест шаҳри блан биргаликда шу ерда яшаб ва ишлаб турган халққа беришни талаб қилади. Бундай қарор қонуний ва тўғри бўлар эди. Лекин, деди Киселев, конференцияда юз берган аҳволни э'тиборга олиб, мен Югославия блан Эркин Триест территорияси ўртасида Белоруссия делегацияси тавсия этган чегарани муҳокама қилишни ва қабул этишни таклиф қиламан.

Ҳиндистон вакили Рунганадан айтдики, Ҳиндистон делегацияси ҳамма тузатишларга қарши овоз беради ва Эркин Триест территорияси чегараси ҳақидаги Франция лойиҳасини қувватлайди.

Югославия вакили Леонтич айтдики, Триест йўлаги ҳеч қандай иқтисодий мулоҳазаларга асосланган эмас, балки стратегик мулоҳазаларни назарда тутади. Бу лойиҳа Триестни Италияга ҳужум қилиш учун қулай бир жойга айлантиради. Италия бу тажрибани яна такрорламаслик учун, Триест йўлаги тўғрисидаги фикридан воз кечмоқ керак.

Югославия вакили ўз сўзининг охирида Югославия халқининг қаҳрамонона кураш тарихини эслатиб ўтди. Югославия вакили баланд руҳ блан бундай деди: биз тарих ва келгуси авлодлар олдидаги бурчимизни адо этдик. Биз Юлия Ўлкаси территориясида йўлак тузмоқчи бўлган кишиларнинг хатолари учун жавобгарликни ўз зиммамиздан соқит қиламиз.

Польша вакили комиссияни Триест масаласида Жанубий Африка делегациясининг хавфли фикридан эҳтиёт бўлиш ҳақида огоҳлантирди. Бу фикр ҳозирги аҳволни сақлашдан иборат. Бу фикр ҳар қандай тарихий адолатсизликни туғдиришга сабаб бўлиши мумкин.

Польша делегацияси Эркин Триест территориясининг Белоруссия таклиф этган чегарасини ёқлади.

Эркин Триест территориясининг чегаралари тўғрисида

ПАРИЖ, 19 сентябрь (ТАСС махсус мухбиридан). Италияга доир сиёсий ва территория масалаларини кўручи комиссия бугун Эркин Триест территориясининг чегаралари тўғрисидаги масалани муҳокама қилиб бўлди. Музокараларда дастлаб СССР делегациясининг вакили Вишинский чиқиб сўзлади. Вишинский Жанубий Африка Иттифоқи делегациясининг ва бошқа ба'зи делегацияларнинг азалдан славянларники бўлиб келган ерларни Югославиядан ажратиб олиш тўғрисидаги талаблари асоссиз эканлигини яққол исбот қилди. У Эркин Триест территориясини тузиш тўғрисида муросачилик блан чиқариладиган қарорни адолатли қарор деб кўрсатиш йўлидаги уринишларнинг бутунлай асоссиз эканлигини кўрсатиб берди.

А. Я. ВИШИНСКИЙ сўзи

Италия блан тузиладиган сулҳ шартномаси лойиҳасидаги 16-нчи модданинг Эркин Триест территорияси чегаралари тўғрисидаги 1-нчи пункти қизғин муҳокама қилинди. Бирқанча делегациялар чиқиб сўзлади; Италияга доир сиёсий масалаларини ва территория масалаларини кўручи комиссия а'золарининг қарийб ярми бу ерда ўз фикрларини, ўз мулоҳазаларини айтди. Шундай қилиб, улар бу ерда ҳақиқатан ҳам ана шу қийин масалани ўзаро келишиб адолатли суратда ҳал этиш учун қилинган умумий ҳаракатга ўз ҳиссаларини қўшдилар.

Биз ҳал қилишимиз лозим бўлган вазифа тарихий вазифа деб аталиши мумкин, чунки биз янги давлат тузумини вужудга келтириш арафасида турипмиз, бу давлатда бир миллат эмас, балки бирнеча миллат кишилари тинч яшови, ҳамкорлик қилиши ва ўз истиқболи учун курашуви керак. Конференциянинг вазифаси — Триест халқининг ижодий ишларини енгиллаштиришдан иборатдир. Келажакдаги Эркин территорияда озод қардош гражданлар яшайди ва ишлайди. Улар олдида бир вазифа туриши керак. Бу вазифа осойишталик ва ҳамжиҳатлик блан ишлаб, катта ва мас'улиятли меҳнатда тинч ва қардошларча ҳамкорликка асос қўйиш блан бирга, янги шаҳарни мустаҳкамлашдан иборатдир. Янги шаҳар, янги давлат қурилади. Биз бу давлатнинг халқлар дўстлиги давлати бўлишини истаймиз. Машҳур итальян файласофи ва сиёсий арбоби Фома Кампанелла «Қуёш давлати» деган китобида шундай давлатни орзу қилган эди.

Бу ерда турли делегациялар изҳор қилган мулоҳазалар хилма-хил ва бой мазмунлидир. СССР делегацияси ана шу мулоҳазаларни зўр э'тибор блан тинглаганлигини та'кидлайди ва Ташқи ишлар министрлари кенгаши ҳал этиш учун кўп куч сарф қилган вазифани сўзда эмас, балки амалда чинакам ҳал этишга интилар эканмиз, Эркин Триест территориясининг чегаралари тўғрисидаги масала юзасидан қарор чиқарган вақтда ана шу мулоҳазалар э'тиборга олиниши керак деб ҳисоблайди.

Турли делегациялар ёқлаган фикрларнинг кўпи бир-бирига тўғри келмайди ва зиддир. Аммо фикрларнинг тўқинишидан ҳақиқат пайдо бўлиши ма'лум. Биз бошқа шароитда Триест масаласини ҳал этиш йўлида кўп меҳнат қилдик ва ўзаро келишиб қарорлар чиқардик (мен бу ерда тўрт улуғ давлат делегациялари тўғрисида гапираётирман). Бизнинг вазифамиз қабул қилинган қарор устида шубҳа туғдириш учун эмас, балки бу қарорнинг нақадар тўғри эканлигини текшириш ва мазкур қарорга ўзаро келишиб бирор ўзгариш ёки тузатиш киргизиш керак-лиги ё йўқлигини билиш учун бу ерда айтилган гапларга э'тибор блан қулоқ солишдир. Шу сабабдан биз бу ерда айтилган сўзларни таҳлил этишимиз лозим.

Ноҳақ ишнинг ҳимоячилари

Бу ерда айтилган ба'зи мулоҳазалар тўғрисида, хусусан совет делегациясининг фикрича хато бўлган мулоҳазалар ҳақида гапириб ўтишимга руҳсат берилса керак деб ўйлайман. Мен даставвал Жанубий Африка Иттифоқи вакилининг сўзларига тўхталиб ўтаман.

Жанубий Африка Иттифоқи вакили Триестнинг атрофидаги районлар славян ерлари эмас, деб да'во қилишга уринди. Дуруст, Жанубий Африка Иттифоқи вакилининг келтирган далиллари ундан аввал, Югославия лойиҳасига ва Белоруссия делегациясининг тузатишларига қарши чиққан ба'зи вакилларнинг сўзларига нисбатан ҳечқандай янги бир нарса эмас. Жанубий Африка Иттифоқи вакили илгари Британия делегацияси ҳимоя қилган, эндиликда эса ҳимоя қилмаётган йўлни ёқлаб гапирди, чунки ҳозирги вақтда Британия делегацияси ўзи илгари тақдим этган ва Британия линияси деб аташ мумкин бўлган йўлни ҳимоя қилмаётир, балки бу ерда француз делегациясининг йўли деб аталган бошқа йўлни ҳимоя қилмоқда.

Мен бу ерда асосий ҳимоячилари э'тиборсиз ташлаб қўйилган йўлни мудофаа қилаётган кишиларнинг тақдири ёмон эканлиги тўғрисида сўзлаб ўтирмайман, бундай йўлни сақлаб қолиш жуда қийин ва мумкин эмас дер эдим, чунки урушлар тарихигина эмас, балки сулҳ конференциялари ҳам буни очиқ кўрсатди.

Биз шу фактни та'кидлаб ўтаоламизки, Министрлар Кенгашига бирнеча лойиҳа, шу жумладан Америка ва Британия лойиҳаси тақдим этилган эди. Аммо бу лойиҳаларни тақдим этган делегациялар уларни э'тиборсиз ташлаб қўйган эдилар. Аммо эндиликда бир делегация, я'ни Жанубий Африка Иттифоқи делегацияси орқа томонда бориб, ўтилган йўлда тўхтаб қолишга зўр бериб ҳаракат қилмоқда ва ўлган нарсани тирилтиришга уринмоқда. Бундай уринишлар шу вақтгача натижа бермаган эди. Совет делегацияси бундан кейин айтадиган мулоҳазаларимга биноан ҳозирда ҳам бундай уринишлардан натижа чиқмаслигига ишонади.

Мен француз делегациясининг лойиҳаси бир оз адолатли лойиҳа, деган эдим. Жордан жаноблари Британия делегацияси вакили Макнейлнинг мен берган баҳога қўшилмай, француз лойиҳасини адолатли лойиҳа деб айтган гапларига э'тибор қилмади. Адолат тушинчаси албатта нисбий тушунчадир. Аммо ҳарҳолда биз Макнейл француз лойиҳасини Британия делегациясининг дастлабки лойиҳасидан афзал кўрганлигини та'кидлай оламиз. Шу сабабдан, Жанубий Африка Иттифоқи вакили қилаётгандек Британия экспертларининг аввалги фикрларига асосланиш ярамайди; эндиликда бу экспертлар ўзларининг аввалги йўлларидан воз кечдилар, чунки бир-бирига зид бўлган икки йўлни бир хил даражадаги адолатли йўл деб бўлмайди. Эндиликда Буюк Британия делегацияси ўз лойиҳасини эмас, балки француз лойиҳасини адолатли лойиҳа деб ҳисобламоқда. Жордан жаноблари Британия делегациясининг лойиҳасини адолатли деб ҳисоблаб, уни ҳимоя қилиши мумкин, албатта. Аммо у ана шу лойиҳани қувватлашдан воз кечган Британия экспертларига ва Британия делегациясига суяна олмайди. Чунки, бу масала аллақачон ҳал бўлган. Жанубий Африка Иттифоқи делегацияси бизларни орқага судрашга беҳуда уринмоқда.

Масаланинг моҳияти нимада? Жордан жаноблари бу ерда Жанубий Африка Иттифоқи делегацияси номидан гапириб, Министрлар Кенгаши чизиб кўрсатган Эркин Триест территориясининг атрофидаги районда яшовчиларнинг 75 проценти итальянлардир деб айтди. Жордан жанобларининг шу гаплари блан чиндан ҳам ҳақли эдими? Фактлар бундай сўзларни рад этади. Шу нарсани эсга олиб ўтиш кифоядир: Италия делегацияси 10 сентябрьда бу ерда ўз харитасини тарқатди. Бу харитада Истрия территориясининг Ташқи ишлар министрлари кенгашининг қарорига мувофиқ Югославияга берилиши лозим бўлган бир қисми сариқ бўёқ блан бўялган; шу харитада ма'лум бўлишича, агар француз лойиҳаси қабул қилинадиган бўлса бу территорияда 1910 йилги рўйхатга қараганда 377 минг славян яшайди, 1921 йилги рўйхатга қараганда 302 минг славян яшайди, денгиз бўйидаги шаҳарларда яшовчи итальянлар катта кўпчиликни ташкил этади. Жанубий Африка Иттифоқи вакили айтганидек, бу территорияни итальянларники деб атаб бўладими? Албатта, йўқ. Ҳолбуки Жанубий Африка Иттифоқининг вакили бу территориянинг талайгина қисмини Италияга беришни таклиф этади.

Шундай қилиб, ҳатто Италия ма'лумотлари ҳам Жанубий Африка Иттифоқи вакилининг да'восини рад этади. 1945 йилги рўйхат ма'лумотлари аҳолининг миллий состави тўғрисида янада ишончли далил бўлиб, ана шу қуруқ да'вони рад этажаги тўғрисида сўзлаб ҳам ўтирмайман. Бу рўйхат ма'лумотларига қараганда итальян аҳолиси 43 коммунадан 8 тасидагина кўпчиликни ташкил этади. Ҳолбуки, 1910 йилги рўйхат ма'лумотларида кўрсатилишича 43 коммунадан 16 коммунада итальянлар кўпчиликни ташкил этар эди. 1945 йил рўйхатида аниқланишича, 27 коммунада 157 минг хорват ва словен яшаган, итальянлар эса 10.500 кишини ташкил этган. Бу рақамлар Югославия делегациясининг мазкур территория славянларники деб қилган да'восини рад этишга асос бера оладими? Бу ерда бирор киши 1945 йилги рўйхат натижаларини бирор даражада рад эта оладиган ма'лумотларни келтирдими? Бу рўйхат натижалари нотўғри деб бу ерда ким исбот қила олди? 1910 ва 1921 йиллардаги рўйхат натижалари асослироқ деб ким исбот қилди? Ҳеч ким буни исбот қилмади. 1910 йилги рўйхат Австрия ҳукумати томонидан ўтказилган бўлиб, тўғри рўйхатдир. Австро-Венгрия монархияси ҳукмдорлиги методларини кўрсатиб берган шароитдан бошқача шароитда ўтказилган 1945 йилги рўйхат нотўғридир деб айтадилар, халос. Бу тамомила қуруқ да'водир, бундай да'вони жиддий да'во деб бўлмайди.

Раппало шартномаси ва Истрия

Жанубий Африка Иттифоқи делегацияси Юлия ўлкаси 25 йил мобайнида Италия ихтиёрида бўлганлиги ҳуқуқий бир факт деб ҳисоблайди. Мен Жанубий Африка Иттифоқи вакилининг кечиришини сўрайман, менинг фикримча, у икки тушинчани, я'ни ҳуқуқий жиҳатдан эгалик қилиш ва ҳақиқий эгалик қилиш тушинчасини бир-бирига аралаштириб юборади. ерга ҳақиқий эгалик қилишни қонун ва ҳуқуқий жиҳатдан асослаш шарт эмас. Ташқи сиёсатдаги адолатли принциплар нуқтаи назардан қараганда, Италиянинг 25 йил мобайнида Юлия ўлкасига эгалик қилганига қандай баҳо бериш керак? Италия 1915 йилда Лондонда тузилган битим ва 1920 йилда Раппалода тузилган шартномага мувофиқ Юлия ўлкасини олган эди. Бу ерда ана шу икки шартномани ким ҳимоя қила олади. Совет делегацияси бошқа бирқанча делегациялар блан биргаликда ана шу шартномаларни адолатли шартномалар деб ҳисобламайди.

Биз Раппало шартномаси талончилик мақсадини кўзда тутган адолатсиз шартнома деб очиқ айтамиз. Бу шартнома сиёсий манфаатлар ўйини натижасида тузилган эди: бу шартномани адолатли сиёсат ифодаси деб айтиш асло мумкин эмас. Бу ерда шу фикрга бирор фикрни қарши қўйган киши бўлдими? Жанубий Африка Иттифоқи делегацияси тутган йўлни ҳимоя қилучилардан қайси бирлари Раппало шартномаси адолатли шартномадир ва у тарихнинг ҳурмати ҳамда тақдирига сазовордир, деб исбот қила олади ёки исбот қилишга ҳаракат қила олади? Ҳеч ким бундай дея олмади ва демади, чунки Жордан жаноблари гапирган ҳуқуқий фактларга тамомила қарши чиқмай туриб, бундай дейиш мумкин эмас. Раппало тарихий адолатсизлик белгисидир, бундай адолатсизликларни тарихда кўп учратиш мумкин. Ана шу шартнома натижасида серб-хорват-словен қироллиги бу ерда айтилган принципларга хилоф равишда таланди.

Жанубий Африка Иттифоқи Юлия ўлкасини Италияга қўшишни ма'қуллашга уриниб кўрди ва Италиянинг бу территорияни олишга қонуний ҳақлари бор деб да'во қилди. СССР делегацияси бу да'во нотўғри деб ҳисоблайди. Жуғрофий шароитни, миллий, иқтисодий ва сиёсий шароитни э'тиборга олмай, Югославиянинг денгиз қирғоғи бўйида бўлмиш 120 километр узунликдаги ва 6 километрдан тортиб 24 километргача кенгликдаги ерни Италияга қирқиб беришни талаб этиш адолатсизликдир.

Югославлар денгиз қирғоғида истироҳат қилиш учун доим ер ола биладилар, деб бу ерда айтилган гапларга жиддий э'тибор қилиб бўлмайди. Бу, жиддий мулоҳаза эмас. Гап ўзганинг ерида истироҳат қилиш ҳуқуқини олишда эмас, балки ўз ерида ҳузур блан дам олиш тўғрисида бораётир. Йўлак қурганлари ҳолда уйнинг эгасини четда, уйдан ташқарида қолдирмоқчи бўладилар, унга ўзганинг деразасидан қараб ўз ерини шодланиб томоша қилиш имконини бермоқчи бўладилар. Бундай ҳолни адолатли бир иш деб кўрсатиш йўлидаги уринишларга қўшилолмаймиз. Шу сабабдан, СССР делегацияси бу фактни тарихий жиҳатдан ҳам, ма'навий жиҳатдан ҳам оқлай олмайди. Совет Иттифоқи делегациясининг Триест тўғрисидаги ва Эркин территория чегаралари тўғрисидаги масала юзасидан айтган гапларидан шу нарса аёнки, совет делегацияси Ташқи ишлар министрлари кенгашининг таклифини тарихий нуқтаи назардан адолатли бир иш деб оқлашга уринмайди. Аксинча, Совет делегацияси бу таклифни оз даражадаги адолат деб баҳолади. Совет делегацияси бу масалада ўзаро келишиб, қарор чиқаришга имкон берадиган ҳақиқий шароитни э'тиборга олишни кўзда тутди.

(ДАВОМИ КЕЛГУСИ СОНДА)

МАТБУОТ КОНФЕРЕНЦИЯСИДА УОЛЛЕС БАЁНОТИ

ВАШИНГТОН, 18 сентябрь (ТАСС). Трумэн блан икки ярим соатдан кўпроқ маслаҳатлашгандан кейин, савдо министри Уоллес матбуот вакилларига қуйидагиларни айтди:

«Президент блан савдо министри дўстона вазиятда батафсил суҳбат қилдилар. Суҳбат натижасида министр шундай хулосага келди: бундан буён у Париждаги ташқи ишлар министрлари конференцияси тамом бўлганига қадар халқ олдида ҳечқандай баёнот бермаслиги ёки нутқ сўзламаслиги керак».

Уоллес матбуот вакиллари берган саволларга жавобан ҳукумат ҳай'атида қолганлигини айтди: Уоллес бундан буён халқ олдида ҳечқандай баёнот бермажаги ва нутқ сўзламаяжаклиги тўғрисидаги сўзингизни такрорланг дейилган илтимосни қондириб, мен бундан буён ҳечбир масала тўғрисида халқ олдида баёнот бермайман ёки нутқ сўзламайман, деди.

Уоллес сиёсий ҳаракат комитети томонидан 21 сентябрьда Род-Айленд штатидаги Провиденсда уюштириладиган митингда сиёсий нутқ сўзлаши керак эди.

УОЛЛЕС БАЁНОТИ

ВАШИНГТОН, 18 сентябрь (ТАСС). (Кечикиб олинди). Юнайтед Пресс агентлигининг мухбири билдиради: Уоллес Оқ Уйдан чиққанидан кейин, (у Оқ Уйда Трумэн блан суҳбат қилган эди) мухбирлар ундан сиз Медисон-сквер гарденда сўзлаган нутқингизда СССРга нисбатан тутган хатти-ҳаракатингизни ёқлаб қолаберасизми, деб сўрадилар. Уоллес «мутлақо шу фикримда қоламан» деб жавоб қайтарди. Трумэн сизнинг исте'фо беришингизни илтимос қилдими, деб сўраганларида, Уоллес бу масала муҳокама қилинмади деди.

Ассошиэйтед Пресс агентлигининг мухбири билдиради: нима учун сиз ташқи сиёсат тўғрисида индамай қолишга қарор бердингиз, деб берилган саволга жавобан Уоллес: «Мен соф виждонли кишиман» деди.

ТРУМЭН УОЛЛЕСНИНГ ИСТЕ'ФО БЕРИШИНИ ТАЛАБ ҚИЛДИ

ЛОНДОН, 20 сентябрь (ТАСС). Рейтер агентлигининг хабар беришича, Трумэн бугун савдо министри Уоллеснинг исте'фо беришини илтимос қилган. Трумэн ўз баёнотида бундай деди: «Мен давлат секретари Бирнсга ва унинг Сулҳ конференциясидаги делегациясига тамомила ишонаман». Трумэн Американинг мен ва Бирнс э'лон қилган ташқи сиёсати тамомила ўз кучида қолади ва бу сиёсатда ҳечқандай ўзгариш бўлмайди, деди.

Трумэн, Уоллес қарашлари блан ҳукуматнинг ташқи сиёсати ўртасида «жиддий ихтилофлар» борлигини айтиб, бундай деди: «Биз бу ихтилофларга бошқа мамлакатларга нисбатан тутган йўлимизда хавф туғдириши учун имкон бермаймиз».

Шу блан бирга Трумэн ҳукуматнинг ҳар бир а'зоси ташқи сиёсат ҳақидаги баёнотини келгусида «ихтилофлар» чиқмаслиги учун давлат департаменти блан келишсин, деб буйруқ берди.

УОЛЛЕСНИНГ ИСТЕ'ФО БЕРИШ ҲАҚИДАГИ АРИЗАСИ

ЛОНДОН, 20 сентябрь (ТАСС). Рейтер агентлиги билдиради: савдо министри Уоллес бугундан бошлаб исте'фо берганлигини билдирди.

Уоллес Трумэнга ёзган мактубида қуйидагиларни айтади: «Сизнинг истагингизга мувофиқ исте'фо берганлигимни билдираман. Мен тинчлик учун курашни давом эттираман. Бу катта ишда фикримни ма'қуллашингизга ва менга қўшилишингизга ишонаман».

АНГЛИЯ ЭСКАДРАСИ ШИМОЛИЙ ДЕНГИЗДА МАНЕВР ЎТКАЗАДИ

ОСЛО, 19 сентябр (ТАСС). «Нашунен» газетаси Пресс Телеграф агентлигининг Копенгагендан берган хабарига суяниб, қуйидагиларни билдиради: 25 сентябрьда шимолий денгизда метрополияни мудофаа қилиш учун мўлжалланган инглиз эскадрасининг куз фаслидаги катта маневрлари бошланади. Маневрлар уч ҳафта давом этади ва Норвегия ҳамда Данияга қарашли сувларда ўтказилади.

Шимолий денгизда бўладиган маневрларда америкалиларнинг иштирок қилиши кутилади, деган хабар Англия блан Американинг ҳамкорлигини исбот қиладиган янги далилдир. Американинг ҳозирги вақтда Ўрта денгиздаги ҳарбий намойишда қатнашаётган «Хаустон» деган катта крейсери маневрлар вақтида инглиз эскадрасига қўшилиш тўғрисида буйруқ олади.

Британиянинг мазкур эскадрадаги ҳарбий кемалар орасида «Король Георг VII» линкори ва энг янги 90 та қирувчи аэроплан жойлашган «Имплейкэбл» авианосеи ҳам бор. Маневрларда адмирал Грэхэм қўмондонлигидаги крейсерлардан иборат 2 та инглиз эскадраси ва эсминецлардан иборат 4-нчи ҳамда 5-нчи эскадралари қатнашади. Маневрлар бошланиши олдидан ҳарбий кемалар Инвергордонга тўпланадилар. Бу ерда отряд қўмондонларига йўл-йўриқ берилади.

ИРОҚҚА АНГЛИЯНИНГ ЯНГИ ҚЎШИНЛАРИ КЕЛДИ

БАҒДОД, 19 сентябрь (ТАСС). «Ливо эл-истиқлол» газетаси билдиради: Бағдодга тамомила қуролланган ҳолда инглиз қўшинлари бригадаси келди. Газетанинг ёзишича, бу бригада Ироқнинг шимолига жўнатилади.

БАҒДОД, 19 сентябрь (ТАСС). «Савтил аҳоли» газетасининг билдиришига қараганда, Ироққа Фаластиндан яна бир дивизия инглиз қўшинлари келган. Газетанинг яна билдиришига қараганда, Эд-Дивония яқинидаги инглиз лагерида (Бағдоднинг жанубида) ҳинд қўшинлари жойлашган.

Ўзбекистон ССР Олий судида

Ўзбекистон ССР Олий судининг жиноий ишларни кўручи суд коллегияси ЎзТАГнинг собиқ ходимлари А. М. Растовцев ва бошқа айбдорларнинг жиноий ишларини кўришни тамомлади.

Судда аниқланишича, уч йилдан ортиқроқ муддат ичида ЎзТАГнинг кассири А. С. Самойлов ма'мурий-молия бўлимининг бошлиғи А. М. Растовцевнинг назорат қилмаслиги ва ҳомийлиги орқасида давлат маблағларини ўғирлаш блан шуғулланиб келган. Самойлов ва Растовцевлар томонидан ҳаммаси бўлиб 382.852 сўм пул ўғирланган.

Бухгалтерлардан Садичко ва Дорошевлар бирнеча бор ревизия ўтказиб, ўғирлик фактларини аниқласалар ҳам, акт тузиш ўрнига, ҳисоб-китоб дафтарларида нотўғри ёзувлар блан жиноятни бекитганлар ва «су'и исте'мол ҳамда етишмовчиликлар йўқ» деб хулоса чиқарганлар.

Олий суднинг суд коллегияси қўйилган айбларнинг тўғрилигини аниқлади ва айбдорлар устидан қуйидагича ҳукм чиқарди:

Растовцев ва Самойловлар 1932 йил 7 август қонунига мувофиқ ҳар қайсиси 10 йилдан озодликдан маҳрум этилишга, уларнинг мол-мулкларини мусодара қилиб, айбдорлардан 382.852 сўм пулни ундириб олишга ҳукм қилинди. Садичко ва Дорошевлар ўз мансабларидан су'и-исте'мол мақсадида фойдаланганлари учун ЎзССР Жиноят қонунлари мажмуасининг 140-нчи моддасидаги биринчи қисмига мувофиқ 5 ва 4 йилдан озодликдан маҳрум этилишга ҳукм қилинди.

* * *

Яқинда ЎзССР Олий судининг залида Б. А. Сокольский ва бошқа 24 кишининг жиноий иши юзасидан суд бошланади. Булар «Заготскот» системасида давлатнинг 3 миллион сўмдан ортиқроқ пулини ўғирлашда айбланадилар.

Айбдор Сокольский бундан аввалари ҳам бирнеча марта суд жавобгарлигига тортилган. Охирги сафар у, 1941 йилда 1932 йил 7 август қонуни блан 10 йил озодликдан маҳрум этилган, лекин Сокольский медицина комиссиясининг касаллик тўғрисида берган справкаси блан қамоқдан бўшатилиб, шу ондаёқ хўжалик ташкилотида ишга жойлашиб олган.

Суд қилинучиларнинг ҳаммаси 1932 йил 7 август қонуни блан айбланадилар.

Мас'ул муҳаррир
С. РАЖАБОВ.

ТЕАТРЛАРДА:

ҲАМЗА ТЕАТРИДА — 22 сентябрьда **Бой ила хизматчи.**

МУҚИМИЙ ТЕАТРИДА — (Пушкин номли боғ, ёзги театр) — ёзги мавсумнинг ёпилиши олдидан — 22 сентябрьда охирги спектакль **Тоҳир ва Зуҳра.**

ЎЗБЕК ДАВЛАТ РЕСПУБЛИКА МУЗИКА ТЕАТРИДА (Беш'ёғочдаги Тошсовет театри биносида) — 22 сентябрьда **Тоҳир ва Зуҳра. 25 сентябрьда концерт.**

ЁЗГИ КИНОТЕАТРЛАРДА:

«РОТ-ФРОНТ» — **Руслан ва Людмила,** 23 сентябрьдан **Юбилей:** «НАВОИЙ» — **Тоҳир ва Зуҳра** (рус тилида); «9-НЧИ МАЙ» — **Аламаслар дараси;** «ОКТЯБРЬ» — **Балерина,** 23 сентябрьдан **Юксак мукофот;** «ВАТАН» — **Дубровский;** «ХЕВА» — 1) **Шаҳримизнинг йигити,** 2) **Биринчи Май** (4 бўлимли рангдор фильм); «ИСКРА» — **Руслан ва Людмила;** «УДАРНИК» — **Руслан ва Людмила;** «ТЕЛЬМАН» — **Озод қилинган ер;** «ПОБЕДА» — **Кўк тоғ;** «ВЕСНА» — **Шўх йигитлар;** СОБИР РАҲИМОВ НОМЛИ КИНОТЕАТР — **Кўк тоғ.**

ҚИШКИ КИНОТЕАТРЛАРДА:

«ИСКРА» — кундуз ва кечқурун иккала залда **Руслан ва Людмила;** «ПОБЕДА» — **Ўн учлар** (қозоқ тилида); «ҚИЗИЛ ОКТЯБРЬ» — **Гумаштанинг синглиси,** 23 сентябрьдан **Тоҳир ва Зуҳра;** «НОВОСТИ ДНЯ» — кундуз ва кечқурун **Аршин мол олон.**

ЎЗБЕК ДАВЛАТ РЕСПУБЛИКА МУЗИКА ТЕАТРИДА

(Беш'ёғочдаги Тошсовет театри биносида)
ТЕЗ КУНДА　　Ҳусаин Мухторов асари

МУҲАББАТ ГУЛИ

3 пардали музикали комедия қўйилади.
Али Асқаров ва Шайх Мамадбеков музикаси, **Зуҳур Қобилов ва Ғайратий** таржимаси.
Асарни саҳнага қўючи — ЎзССР халқ артисти **Етим Бобожонов.**

Тошкент шаҳар, Фрунзе район, 30 бўлим халқ суди билдирадики, Л. Д. Фокининг Д. А. Фокдан ажралиш ҳақидаги аризаси судда кўриш учун қабул қилинди.

Тошкент шаҳар, Киров район, 19 бўлим халқ суди билдирадики, Е. М. Кацнинг В. Я. Морковинадан ажралиш ҳақидаги аризаси судда кўриш учун қабул қилинди.

Тошкент область, Уртачирчиқ район, 2-нчи бўлим халқ суди билдирадики, М. Абдуллаеванинг Х. Ҳайитқуловдан ажралиш ҳақидаги аризаси судда кўриш учун қабул қилинди.

Тошкент шаҳар «Правда Востока» ва «Қизил Ўзбекистон» босмахонаси.
Тиражи 64,5 минг. № 81　Р.06505.